

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN İDEAL KARIYER OLARAK HEMŞİRELİK MESLEĞİNİ ALGILAMALARI

UNIVERSITY STUDENTS' PERCEPTIONS OF NURSING PROFESSION AS AN IDEAL CAREER

Doç.Dr. Şafak DAĞHAN* **Ar.Gör. Özüm ERKİN*** **Prof.Dr. Ayla BAYIK TEMEL***

*Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı

Bu araştırma I. Uluslararası Hemşirelik Eğitim, Araştırma ve Uygulama Kongresi (15-17 Ekim 2009, Selanik-Yunanistan)' nde poster bildirisi olarak sunulmuştur.

ÖZET

Amaç: Çalışma, İzmir'de bir üniversitede eğitim gören üniversite öğrencilerinin ideal kariyer olarak hemşirelik mesleğini nasıl algıladıkları ve öğrencilerin bu algılarında etkili bazı sosyo-demografik özelliklerini incelemek amacıyla yapıldı.

Gereç ve yöntem: Tanımlayıcı çalışmanın evrenini, üniversite kampüsü bünyesindeki farklı fakültelerde/yüksekokullarda hemşirelik lisans eğitimi dışında eğitim gören öğrenciler oluşturdu. Araştırmada olasılıksız örnekleme yöntemiyle rastgele seçilen ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 808 öğrenci örneklem grubunu oluşturdu. Veriler, 2007-2008 eğitim öğretim dönemi bahar yarıyılında literatür doğrultusunda geliştirilen Öğrenci Tanıtım Formu ve "İdeal Kariyer Olarak Hemşirelik Mesleği" Ölçeği (17 madde) ile toplandı.

Bulgular: Öğrencilerin %58.8'i kız olup, yaş ortalaması 21.37 ± 1.91 ' idi. Öğrencilerin %62.9'unun "hemşire" bir akrabası vardı. Öğrencilerin %85.1'i yaşamı süresince en az bir kez, herhangi bir sağlık sorunu nedeni ile "hemşire" ile iletişime girdiğini bildirdi ve bu karşılaşmadan sonra hemşirelik mesleğine ilişkin önceki bakış açısında %36.6'sı olumlu yönde, %16.1'i olumsuz yönde bir değişiklik olduğunu belirtti. Ölçek puan ortalaması 3.23 ± 0.56 ' idi. Katılımcıların hemşireliği "ideal kariyer" olarak algılamasında öncelik taşıyan ve madde puan ortalaması en yüksek beş madde sırasıyla; "bakım verme, üniversiteye gitme, el becerisi, iş yoğunluğu, çok çalışma" olarak belirlendi. Ölçek madde puan ortalaması en düşük beş madde ise sırasıyla; "güç kazandırma, kişinin kendi kararlarını kendisinin alması, yüksek derece/mevki sağlama, çok para kazandırma, lider olma" idi.

Sonuç: Genç kuşak olarak üniversite öğrencilerinin, ideal bir meslek olarak hemşireliği "bakım verme" kavramıyla algıladıkları, ancak hemşireliği "güçlü ve lider olma" gibi ideal, profesyonel kavramlarla örtüşen bir meslek olarak algılamadıkları belirlendi. İdeal kariyer olarak hemşirelik meslek algısını geliştirmede okullarda öğrencilere küçük yaşlardan itibaren

mesleğin profesyonel kimliğinin tanıtılmasının, mesleğin toplumda istendik şekilde algılanmasında etkili olacağı düşünülmüştür.

Anahtar kelimeler: Üniversite öğrencileri, ideal kariyer, hemşirelik, algı.

ABSTRACT

Objective: *The study was implemented to examine university students' perceptions of nursing profession as an ideal career and the impact of some socio-demographics on their perceptions of nursing at a university in İzmir.*

Material and Methods: *The population of this descriptive study is consisted of all undergraduate degree university students those attending education at the different faculties/high schools except nursing. A random sampling method was use and the sample was covered 808 volunteer students. Data was collected by Students Identification Form, and "Nursing as an Ideal Career Scale (17 items) in 2007-2008 spring term in the campus.*

Results: *Of students 58.8% was women and the mean age was 21.37±1.91. 62.9% of them has a relative who is a nurse. 85.1% of students had met and communicated with a nurse because of having health problem. As a result of this relation 36.6% of students positively, 16.1% of them negatively changed their idea about nursing. Total mean score of scale was 3.23±0.56. When university students' perception of nursing as an ideal career was asked five highest items were found "caring for people, have a college degree, work with hands, being busy, work very hard". The lowest five items of the scale were "being powerful, make decision for self, good grades, make a lot of money, being a leader".*

Conclusion: *It is determined that college students whose representing the younger generation perceived the nursing profession as an ideal by the mean of "caring for people" however nursing mean does not being powerful and leader" as an ideal career.*

Key words: *University students, ideal career, nursing, perception.*

GİRİŞ

Toplumda meslek ve kariyer, zaman zaman aynı anlamda kullanılsa da birbirinden farklı iki kavramdır. Meslek; "Bir kimsenin hayatını kazanmak için yaptığı, diğer insanlara yararlı bir hizmet ya da ürün sağlamaya yönelik olan, kuralları toplumca belirlenmiş ve belli bir eğitimle kazanılan bilgi ve becerilere dayalı etkinlikler bütünü" olarak tanımlanır (Herr ve ark. 2004). Kariyer kavramı ise; yükselme olanakları, ücret ve iş tatmini gibi konuları içinde barındıran, bir insanın çalışabileceği yıllar boyunca her hangi bir iş alanında adım adım ve sürekli olarak ilerlemesi, deneyim ve beceri kazanma sürecidir (Aytaç 2005).

Bireyin sosyal statüsünü belirleyen en önemli ölçüt mesleğidir. "Nasıl bir ortamda çalışacak?, kimlerle ilişki kuracak?, Nasıl bir yaşam tarzı olacak?, Ne kadar tatil yapacak?" gibi sorulara yanıtlar mesleği ile bağlantılıdır. Bu nedenle yeni tanışılan bir bireye genellikle ilk yöneltilen; "Mesleğiniz nedir?" sorusudur. Meslek imajı, bir meslek grubunun toplum tarafından değerlendirilmesi ve bu değerlerin yaygın biçimde kabul edilmesi olarak tanımlanabilir (Emiroğlu 2000, Özsoy 2000, Seago ve ark. 2006). Toplumun meslek gruplarına bakışı, algılamaları, beklentileri bir mesleğin sosyal konumunu, geçerli olan statüsünü ve gelişmesini etkilemektedir (Bayık ve ark. 1999, Seago ve ark. 2006, Sis Çelik ve ark. 2013). Bu nedenle toplumsal/sosyal inanç ve

algılar pek çok meslek gibi hemşireliğin de günümüzdeki ve gelecekteki durumunu etkilemektedir (Nikbakht ve Emami 2006, Seago ve ark. 2006). Hemşirelik uzun yıllardır toplumda imaj sorunu olan bir meslektir. Hemşirelik imajı, gelenek ve göreneklerden, eğitim sürecinden ve sosyalleşmeden etkilenmektedir (Tzeng 2006). Dünyada toplumsal algı; hemşireliğin değerli bir meslek olduğu kadar, tercih edilmeyen bir meslek olduğu görüşlerinde de eşit derecede yansıma bulabilmektedir. Hemşirelik eğitimindeki yetersizlikler, mesleki bilincin iyi gelişmemiş olması, hekim-hemşire, hasta-hemşire ve hemşire-hemşire ilişkilerinin genelde mesleki ilişki niteliğinde olmaması, hemşireliğin kadın mesleği olarak görülmesi gibi faktörler hemşirelerin profesyonel bir kişi olarak görülmesini ve toplumsal konumunu olumsuz yönde etkilemiştir (Atay 1996, Çoşkun ve ark. 1992, Keogh ve O'Lynn 2006).

Medyanın toplum algısı üzerindeki etkisi çok açıktır. Televizyon programları, gazete ve dergi gibi kitle iletişim araçlarının etkisiyle, toplumda hemşirelik profesyonel bir meslek olmaktan çok, doktor yardımcısı olarak algılanmaktadır (Bacon ve ark. 2000, Rossiter ve Yam 1998). Bu olumsuz algıdan farklı şekilde; Donelan ve arkadaşlarının (2008) Amerika'da yaptıkları bir çalışmada, toplumda hemşireliğin hekimlik, eczacılık, avukatlık gibi mesleklere göre daha olumlu algılanan bir meslek olduğu ve bu algının izlenilen televizyon dizilerindeki hemşire karakterlerine bağlı olarak geliştiği bildirilmiştir (Donelan ve ark. 2008). Ancak bakım veren eğer erkek hemşire ise, imajı diğer erkeklerle göre daha kadınsı olarak algılanmaktadır (Tzeng 2006). Klinik ortamda hekim ve hemşire arasındaki hiyerarşik yapı, toplumun hemşirelik imajı algısını olumsuz etkilese de, hemşirelik otonomi ve terfi/ kıdem açısından sınırlı kariyer fırsatları olan bir meslek olarak yanlış anlaşılmaktadır (Nathan ve Becker 2010). Ülkeler arası farklılıklar olmakla birlikte genel olarak toplumda doktorların hemşirelerden daha zeki olduğu, hemşirelerin doktora bağımlı olduğu, güçsüz ve geliri düşük bir meslek olduğu gibi basmakalıp görüşler yaygındır (Hemsley-Brown 1999, Karakuş 2005, Reiskin ve Haussler 1994, Rossiter ve ark. 1998, Tomey ve ark. 1996). Toplumdaki hemşirelik algısının, bireylerin hastalıkla ilgili kişisel ya da yakınlarının deneyimlerinden etkilendiği ve herhangi bir sağlık sorunu nedeniyle hemşire ya da hemşirelerle iletişime giren bireylerin, hemşireliği daha olumlu algıladıkları (Çoşkun ve ark. 1992, Stevens ve Walker 1993) belirlenmiştir. Öte yandan hemşire bir yakına ya da akrabaya sahip olmanın, bireylerin hemşireliği profesyonel bir meslek olarak algılamalarında etkisi olmadığı yapılan çalışmalarda saptanmıştır (Bayık ve ark. 1999, Çoşkun ve ark. 1992; Donelan ve ark. 2008, Özsoy 2000, Takase ve ark. 2002).

Toplumun hemşirelik mesleği ile ideal kariyer algısı karşılaştırıldığında; ideal bir kariyer hemşireliğe göre yüksek statünün yanı sıra daha fazla sorumluluk içeren, daha fazla terfi ve yaratıcılık imkanı olan bir meslek olarak algılanmaktadır (Nathan ve Becker 2010). May ve arkadaşlarının (1991), 1116 lisele gençle yürüttükleri çalışmada "ideal meslek", geliri hemşirelikten daha yüksek, daha saygın ve daha güçlü bir meslek olarak belirtilmiştir. Tomey ve arkadaşlarının (1996), 347 erkek ve kız lise öğrencisi ile yürüttükleri çalışmada öğrenciler tarafından ideal mesleğin hemşireliğe kıyasla daha çok değer, para, işgüvencesi ve güç kazandıran bir meslek olarak algılandığı

saptanmıştır. Pek çok çalışma; gençlerin kariyer olarak hemşirelik mesleğine karşı tutumlarını, düşük statülü, eğitimi iyi olmayan, geliri kötü, ayrıca tekniğe/beceriye dayalı, çok stresli, sabır ve emek isteyen, pis (kirli materyallerle temas halinde), ölümlle ilişkili, kadının baskın olduğu, uzun çalışma saatlerini içeren, tekrarlayan görevleri gerektiren bir meslek olarak algıladıklarını göstermektedir (Cohen ve ark. 2004, Ekinci ve ark. 2014, Emiroğlu 2000, Eskimez ve ark. 2008, May ve ark. 1991, Tomey ve ark. 1996). Kohler ve Edwards'ın (1990) 306 lise öğrencisi ile öğrencilerin hemşire ve hemşirelik konusundaki düşüncelerini belirlemek üzere yürüttükleri çalışmalarında, öğrencilerin %30'unun hemşireliği düşük statülü bir meslek olarak gördüğü bildirilmiştir. Cohen ve arkadaşları (2004) tarafından yürütülen bir diğer çalışmada; ideal meslek için öğrenciler ilk dört özelliği sırasıyla: üniversiteye gitme, saygı görme, yüksek dereceye sahibi olma, kendi kendine karar verebilmeyi sıralamışlardır. Hemşirelik mesleği için düşünülen dört özellik sırasıyla; bakım verme, çok çalışma, zihinsel becerileri kullanarak çalışma, üniversiteye gitme olarak sıralanmıştır.

Toplumda yakın gelecekte üretici, karar verici, toplumu etkileyici rolleri üstlenecek genç kuşağı temsil eden üniversite öğrencilerinin ideal bir kariyer olarak hemşirelik mesleğini nasıl algıladıklarının belirlenmesi; hemşirelik mesleğinin gelişimi, eğitimi, statüsü ve sosyal konumu için yapılacak düzenlemelerin belirlenmesi ve yönlendirilmesi için mesleğin topluma tanıtılması, tutum ve algılamının meslek yararına değiştirilmesi açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

AMAÇ

Tanımlayıcı tipteki bu araştırma; üniversite öğrencilerinin ideal kariyer olarak hemşirelik mesleğini algılamaları nasıldır? sorusundan yola çıkılarak, üniversite öğrencilerinin ideal kariyer olarak hemşirelik mesleğini algılamalarını ve bu algıyı etkileyen bazı değişkenleri belirlemek amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma; İzmir'de bir devlet üniversitesinde eğitim gören üniversite öğrencileri ile 2007-2008 yılında yürütüldü. Araştırma evrenini, üniversite kampüsü bünyesindeki farklı fakültelerde/yüksekokullarda hemşirelik lisans eğitimi dışında eğitim gören öğrenciler oluşturdu. Araştırmada olasılıksız örnekleme yöntemiyle rastgele seçilen ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 808 öğrenci örnekleme grubunu oluşturdu. Veriler, 2007-2008 eğitim ve öğretim döneminde hemşirelikte araştırma süreci dersine devam eden öğrenciler tarafından, üniversite kampüsünde öğrencilerin yoğun olarak buldukları kantin ve kafeteryalarda yüz yüze görüşme tekniği ile toplandı.

Araştırmada, araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda geliştirilen anket formu ve "İdeal kariyer olarak hemşirelik mesleği ölçeği" olmak üzere iki form kullanılmıştır (Kohler ve Edwards 1990, May ve ark. 1991, Özsoy 2000). Formda; öğrencilerle ilgili sosyodemografik bilgiler; yaş, cinsiyet, yaşadıkları yer, fakülte, sınıf, anne ve baba eğitim durumu, hemşire bir akrabaya sahip olma, yaşamı boyunca en az bir kez sağlık sorunu nedeniyle hemşireyle iletişime girme ve hemşire ile iletişime girme sonucunda hemşireliğe bakış açısında değişiklik ile ilgili 10 soru yer almıştır.

May, Austin ve Champion (1991) tarafından Sigma Theta Tau derneği için geliştirilen “İdeal Kariyer Olarak Hemşirelik Mesleği Ölçeği”, beşli likert yapıda 17 maddeden oluşmaktadır (5=çok katılıyorum, 1=hiç katılmıyorum). Ölçeğin toplam puan ortalamasının yükselmesi, hemşirelik mesleğinin ideal kariyer olarak sahip olması beklenen özelliklere ilişkin, toplumun/bireylerin değerlendirmesinin yüksek olduğunu gösterir. Özgün ölçeğin Cronbach alfa değeri .81’dir. Ölçek, ilk olarak Bayık ve Duman (2003) tarafından kullanılmış olup, Cronbach alfa değeri 0,82 bulunmuştur (Bayık ve Duman 2003). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,73 bulunmuştur.

Veriler SPSS 16.0 paket programı ile; tanımlayıcı istatistikler (sayı, yüzde), t testi, varyans ve Kolomogorov-Smirnov testleri ile analiz edildi. Örneklem normal dağılım gösterdiği belirlendi. (Kolomogorov-Smirnov=0.19, p>0.05).

“İdeal Kariyer Olarak Hemşirelik Mesleği Ölçeği”nin kullanımını için, Sigma Theta Tau derneği’nden mail yoluyla yazılı izin alındı. Ayrıca, araştırmaya katılan öğrencilere araştırma hakkında açıklamalar yapıldıktan sonra sözel onamları alınmıştır. Veriler öğrencilerin isimleri alınmadan, anonim olarak toplandı.

Bu araştırmanın katılımcılarını, ülkemizdeki tek bir üniversitedeki çeşitli fakültelerde öğrenim gören gönüllü öğrencilerin oluşturması nedeniyle sonuçların sadece bu gruba genellenebilir olması araştırmanın sınırlılığıdır.

BULGULAR VE YORUM

Çoğunluğu kız olan (%58.8) öğrencilerin, yaşları 17-26 arasında değişmekte ve yaş ortalaması 21.37 ± 1.91 ’dir. Öğrencilerin %57.3’ünün en uzun süre kentlerde, %41.8’inin kırsal bölgede yaşadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin %55.8’inin anneleri, %33.9’unun babaları ortaöğretim mezunu olarak saptandı.

Öğrencilerin %62.9’u “hemşire” bir akrabası olduğunu bildirmiştir. Öğrencilerin %85.1’i yaşamı süresince en az bir kez, herhangi bir sağlık sorunu nedeni ile “hemşire” ile iletişime girdiğini belirtmiştir. Bu iletişimi yaşayan öğrencilerin hemşirelik mesleğine ilişkin önceki bakış açısında bir değişiklik olup olmadığı sorgulandığında, öğrencilerin %36.6’sı bakış açısında olumlu yönde, %16.1’i ise olumsuz yönde bir değişiklik olduğunu belirtmiştir.

Öğrencilerin “İdeal Kariyer Olarak Hemşirelik Mesleği” ölçek maddelerine verdikleri yanıtların madde puan ortalamalarının önemsenme derecesine göre büyükten küçüğe doğru sıralı dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur. Madde puan ortalamaları 4.25 ile 2.21 arasında değişmekte olup, ölçek toplam puan ortalaması 3.23 ± 0.56 ’dır. Katılımcıların hemşireliği “ideal kariyer” olarak algılamasında önemli bulunan ve madde puan ortalaması en yüksek beş madde sırasıyla; “bakım verme, üniversiteye gitme, el becerisi, iş yoğunluğu, çok çalışma” ile ilgilidir. Ölçek madde puan ortalaması en düşük beş madde ise sırasıyla; “güç kazandırma, kişinin kendi kararlarını kendisinin alması, yüksek derece/mevki sağlama, çok para kazandırma, lider olma” ile ilgilidir.

Tablo 1. Üniversite Öğrencilerinin “İdeal Kariyer Olarak Hemşirelik Mesleği” Ölçek Maddelerine Verdikleri Yanıtların Madde Puan Ortalamalarına Göre Dağılımı (n=808)

Maddeler	Mean	SD
Hemşirelik mesleği “.....” bir meslektir		
Bakım vermeyi sağlayan	4,25	,95
Üniversiteye gitmeyi gerektiren	4,00	1,18
El becerisi gerektiren	3,99	1,15
İş yoğunluğu fazla olan	3,97	1,21
Çok çalışmayı gerektiren	3,92	1,24
Çok bilgi birikimi gerektiren	3,44	1,41
İleri teknoloji ile çalışmayı gerektiren	3,37	1,31
Zihinsel becerileri kullanarak çalışmayı gerektiren	3,27	1,31
Her zaman bir işe sahip olmayı garantileyen	3,26	1,43
Takdir edilen	3,08	1,42
Toplumda saygı gören	3,02	1,43
Güvenli bir yerde çalışmaya fırsat veren	3,02	1,41
Güç kazandıran	2,92	1,41
Kişinin kendi kararlarını kendisinin vermesine fırsat veren	2,46	1,34
Yüksek dereceler sağlayan	2,44	1,35
Çok para kazandıran	2,36	1,32
Lider olmayı sağlayan	2,21	1,24
Ölçek puan ortalaması	3.23	0.56

Tablo 2’de üniversite öğrencilerinin “İdeal Kariyer Olarak Hemşirelik Mesleği” ölçek puan ortalamasının sosyodemografik özelliklerine göre dağılımı sunulmuştur. Tablo 2 incelendiğinde; hemşire yakını olan öğrencilerin hemşirelik mesleği algılarının yakını olmayanlara göre daha olumlu yönde olduğu görülmektedir (3.35 ± 0.53). Benzer şekilde, yaşam boyu en az bir kez hemşire ile karşılaşarak iletişime girme durumuyla öğrencilerin mesleğe bakışı açılarındaki değişime göre ölçekten alınan madde puan ortalamaları değerlendirildiğinde; gruplar arasında fark saptanmıştır ($p < 0.01$). Bu fark, iletişim sonucunda bakış açısında olumlu değişiklik

istismarına yol açabilir. Ekonomik yetersizlik aile için en önemli stres kaynaklarından biri olmakta yoksulluk, işsizlik, borçlanma şeklinde kendini gösterebilmektedir. Aynı zamanda iyi beslenememe, yetersiz ev koşulları, sağlıksızlık gibi sorunları da beraberinde getirebilmektedir. İç stres faktörleri ise anne-babanın kişilik yapısı, çocuğun özellikleri ve çevreye bağlı olarak çocuktan gereğinden fazla istekte bulunulması şeklinde gruplandırılabilir. (Cüceloğlu 1998, Turhan ve ark. 2006, Ünal 2008)

Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre dünyada her yıl 15 yaşın altında tahminen 34000 çocuk ihmal ve istismar sebebiyle ölmektedir. Bu sayı sorunun ne derece önemli olduğunu göstermektedir (WHO 2014).

Türkiye'de çocuk istismarı konusunda yapılan araştırmalarda, %78 gibi yüksek bir oran ile duygusal istismarın ilk sırada olduğu görülmektedir. Fiziksel istismar % 24 ve cinsel istismar % 9 oranındadır (Turhan ve ark. 2006). Yine Türkiye'de yapılan bir çalışmada annelerin %87,4'ünün çocuklarını fiziksel istismar ve ihmal ettiği, %93'ünün ise çocuklarını duygusal istismar ve ihmal ettiği görülmektedir (Güler ve ark. 2002)

İstismar çocukta oluşabilecek fiziksel ve psikolojik zararların yanı sıra, erişkinlik döneminde de bazı etkilere neden olabilmektedir. Bunlar; gelişimsel bozukluklar, uyku bozuklukları, yeme bozuklukları, alkol veya ilaç bağımlılığı, depresyon, anksiyete, panik bozukluğu, suç işleme ve şiddet davranışında artış, kendine zarar verme ve intihara eğilim, kendi çocuklarına da aynı yöntemleri kullanma eğilimi olarak sayılabilir (Diaz ve ark. 2002, Ünal 2008, UNICEF 2012).

Toplumda çocuğa kötü davranma, ihmal etme kötü bir davranış olarak değerlendirildiğinden bu durum çoğu kez inkar edilebilir veya görmezlikten gelenebilir. Hemşireler buldukları özel konumları ve mesleki eğitimleri nedeni ile bu soruna eğilmeye ve toplumda bu çocukların erken tanısı ve tedavisinde rol oynamaya, toplumda istismar ve ihmal olaylarını önlemeye çalışmalıdırlar (Çatık ve Çam 2006).

İstismar ve ihmalden şüphelenen sağlık personelinin olguya doğru yaklaşımı, vakanın bildirimi ve çocuğun koruma altına alınmasıyla sağlanmalıdır. Sağlık çalışanının istismar ve ihmal konusundaki bilgi eksikliği, istismar veya ihmal edilmiş bir çocuğun kaderi ile baş başa bırakılması anlamına gelir ki çocuğun ikinci kez sağlık kuruluşuna gelmeye şansı olmayabilir (Kara ve ark. 2014).

Sağlık bakım profesyonelleri ihmal ve istismar vakalarını erken dönemde tanıma ve önlemede çok önemli bir role sahiptir. Dünyada çocuk istismarına bağlı ölümlerin %61'i önlenemez ölümler olarak belirtilmiştir (Krug ve ark. 2002). İstismara uğrayan çocuklar iyi bir değerlendirme yapılmadan evlerine geri gönderildiklerinde, ilerleyen dönemde %5-10'unun öldürüldüğü, %35-50'sinin ise ciddi olarak hasara uğratıldığı bildirilmiştir. Birçok ülkede çocuk ihmal ve istismarının erken tanınması, raporlanması ve tedavi edilmesi için sağlık bakım profesyonellerine kurslar düzenlenmektedir. Minör istismar ve ihmal bulguları tanınmazsa daha ağır istismar ve ihmaller kaçınılmaz olacağından sağlık profesyonellerinin bu konudaki bilgi düzeyi

çok önemlidir (Kara ve ark. 2004, Arıkan ve ark 2002). Ayrıca istismar durumu ile karşılaşan sağlık personelinin bu durumu ilgili birimlere yönlendirmesinin zorunluluğu yasalarla bildirilmiştir (Türk Ceza Kanunu 2004/280). Hastaların tedavi ve bakımını yaparak hasta ile daha çok zaman geçiren, olası belirti ve bulguları gözleme ve saptayabilme fırsatı olan hemşirelerin bu konudaki bilgi düzeyleri artırılmalı ve farkındalıkları sağlanabilmelidir.

Ülkemizde hemşirelerin çocuk ihmali ve istismarı hakkındaki bilgi tutum ve davranışlarını değerlendirmeye yönelik sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır (Uysal 1998, Altunsu 2004, Çatık ve Çam 2006, Kocaer 2006, Gölge ve ark. 2012).

Yapılan çalışmalarda hemşirelerin ihmal ve istismar belirtilerini tanımlamaya yönelik eğitim alma durumlarının yetersiz olduğu, bu konuda eğitime gereksinim duydukları ve tanılamadaki bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Uysal 1998, Altunsu 2004, Çatık ve Çam 2006, Kocaer 2006, Gölge ve ark. 2012). Bu çalışma, çocuk nüfusunun en yüksek olduğu iller arasında yer alan Şanlıurfa ilinde çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Araştırma tanımlayıcı niteliktedir.

Araştırmanın Yapıldığı Yer

Araştırma Şanlıurfa ilinde bulunan Balıklıgöl Devlet Hastanesi ve Şanlıurfa Çocuk Hastalıkları Hastanesi'nde yapılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evrenini Aralık 2012 – Ocak 2013 tarihleri arasında Şanlıurfa Balıklıgöl Devlet Hastanesi ve Şanlıurfa Çocuk Hastalıkları Hastanesi'nde çalışan hemşireler oluşturmaktadır (N=230). Örneklemine ise hastanelerin acil servisinde, çocuk kliniklerinde ve yoğun bakım ünitelerinde çalışan, araştırmaya katılmayı kabul eden 112 hemşire oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri "Sosyo-Demografik Özellikler Soru Formu" ve "Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılama Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır.

Sosyo-demografik özellikler soru formu; yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, toplam hizmet süresi, çocuk istismarı ve ihmali konusunda eğitim alma durumu, ihmal ve istismar durumuna yönelik 12 soruda oluşmuştur.

Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılama Ölçeği Uysal tarafından 1998 yılında geliştirilmiştir. Ölçeğin toplam Cronbach alfa değeri 0.92 bulunmuştur. Ölçek; istismarın çocuk üzerindeki fiziksel belirtileri (19 madde), çocuk istismarına ilişkin çocuktaki davranışsal belirtiler (15 madde), ihmalin çocuk üzerindeki belirtileri (7 madde), istismar ve ihmale yatkın ebeveynlerin özellikleri (13 madde), istismar ve

ihmale yatkın çocukların özellikleri (5 madde), çocuk istismarı ve ihmalinde ailesel özellikler (8 madde) olmak üzere altı altboyut ve 67 maddeden oluşmaktadır.

Formdaki her bir madde için “çok doğru (5 puan)”, “oldukça doğru (4 puan)”, “kararsızım (3 puan)”, “pek doğru değil (2 puan)”, “hiç doğru değil (1 puan)” sözcüklerinden oluşan 5 dereceli yanıt seçenekleri vardır. Ölçekten alınacak en yüksek puan 335’dir. Puan yükseldikçe bilgi düzeyi artmaktadır.

Araştırmanın Uygulanması

Araştırmaya başlamadan önce, araştırma yapılacak hastanelerden ve araştırmaya katılan hemşirelerden araştırma hakkında bilgi verilip izin alınmıştır. Araştırmaya katılan hemşirelere araştırmaya katılıp katılmama konusundaki kararın tamamen kendilerine ait olduğu, toplanacak verilerin sadece araştırma kapsamında kullanılacağı belirtilmiştir.

Araştırmanın uygulanmasına başlamadan önce 4 hemşireye ön uygulama yapılmıştır. Anlaşılmayan, açık olmayan ve iyi işlemeyen sorular tekrar gözden geçirildikten sonra araştırmanın uygulamasına geçildi. Ön uygulamaya alınan hemşireler araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Araştırmanın uygulanmasında her hemşireye soru formunu doldurulması ile ilgili açıklama yapılarak soru formunu cevaplaması sağlanmıştır. Bir soru formunun cevaplanması yaklaşık 20 dakika sürmüştür. Veriler 15 Aralık 2012 – 15 Ocak 2013 tarihleri arasında toplanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler bilgisayarda SPSS (Statistical Package For Social Sciences/16.0 for Windows) paket programı kullanılarak değerlendirilmiş, istatistiksel değerlendirmede sayı ve yüzdelik dağılım kullanılmıştır.

Araştırma Etiği

Araştırmaya başlanmadan önce araştırma yapılacak kurumlardan kurum izni alınmıştır. Araştırmaya katılan hemşirelerden yazılı onam alınmıştır. Ölçek sahibinden, ölçek kullanım izni alınmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Tablo 1. Hemşirelerin Sosyodemografik Özellikleri

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yaş ($x=26,91 \pm 5,43$ min=18, max=46)		
18-30	86	77
31-46	26	23
Eğitim		
SML	22	19,6
Önlisans	17	15,2
Lisans	61	54,5
Diğer	12	10,7

Hizmet Süresi		
Bir yıldan az	16	14.3
1-5 yıl	56	50
6-10 yıl	30	26.8
11 yıl ve üstü	10	8.9
Toplam	112	100.0

Hemşirelerin yaş ortalaması 26.91 ± 5.43 olup, % 54.5'inin eğitimlerinin lisans düzeyinde ve % 50 sinin hizmet süresi 1-5 yıl arasındadır (Tablo 1).

Hemşirelerin % 37.5' i çocuk ihmali ve istismarı konusunda seminer/konferansa katıldıklarını belirtmiştir. Hemşirelerin % 35.7' si ihmal ve istismar vakasıyla karşılaşmıştır. Vaka karşısında hemşirelerin yaptıkları uygulamalara bakıldığında; % 8.9' u hiçbir şey yapmamış, %12.5' i polise bildirmiş, % 8' i aileyi uyarmış, %1.8' i psikolojik destek sağlamış, %1.8' i aileyi psikologa yönlendirmiş, %1.8' i bu durumu doktorla paylaşmış, % 0.9' u hasta haklarına bildirmiştir (Tablo 1).

Tablo 2. İhmal ve İstismar İle İlgili Eğitim ve Vaka Yönetimi

İstismar ve ihmali ile ilgili eğitim		
Alan	42	37.5
Almayan	70	62.5
İstismar ve ihmali vakasıyla karşılaşma durumu		
Karşılaşan	40	35.7
Karşılaşmayan	72	64.3
Vaka ile karşılaşma durumunda ne yaptıkları		
Polise bildiren	14	12.5
Aileyi uyaran	9	8
Hiçbir şey yapmayan	9	8
İstismar ve ihmali tanıma durumu		
Tanıyabilirim	98	87.5
Tanıyamam	14	12.5
İhmal ve istismarı tanıma konusunda yeterliliğiniz		
Çok yeterli	4	3.6
Yeterli	54	48.2
Yetersiz	53	47.3
Daha fazla bilgilenebilmeye gereksinim duyuyor musunuz?		
Evet	98	87.5
Hayır	12	10.7

Hemşirelerin % 87.5' i çocuk istismar ve ihmali ile karşılaştıklarında tanıyabileceklerini belirtmiştir. Çocuk ihmali ve istismarını tanıma konusunda hemşirelerin % 3.6' sını kendini çok yeterli, % 48.2' si yeterli, % 47.3' ü yetersiz gördüğünü belirtmiştir. Hemşirelerin % 87.5' i çocuk ihmali ve istismarı konusunda daha fazla bilgilenebilmeye gereksinimi duyarken, % 10.7' si bilgilenebilmeye gereksinimi duymadıklarını belirtmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Ölçeğin Alt Gruplarına Göre Ölçekten Alınan Ortalama Puanlar

Ölçek Alt Grupları	N	Ölçekten alınan puan	Mim-max.	X (madde puan ort.)	Ss
İstismarın çocuk üzerindeki fiziksel belirtilerini tanıma	112	41.37±6.95	19-95	3.28	0.55
Çocuk istismarına ilişkin çocuktaki davranışsal belirtileri bilme	112	32.89±5.70	15-75	2.99	0.51
İhmalin çocuk üzerindeki belirtilerini tanıma	112	15.18±4.42	7-35	2.44	0.71
İstismar ve ihmale yakın ebeveyn özelliklerini tanıma	112	30.56±6.24	13-65	3.39	0.69
İstismar ve ihmale yakın çocuğun özelliklerini bilme	112	16.85±3.43	5-25	4.95	0.10
Çocuk istismarı ve ihmali ailesel özellikleri bilme	112	18.05±4.91	8-40	2.82	0.76

Ölçeğin alt boyutlarından alınan puan ortalamaları incelendiğinde; istismar ve ihmalin çocuktaki fiziksel belirtileri 3.28 ± 0.55 , ihmal belirtileri 2.44 ± 0.71 , istismar ve ihmalin çocuktaki davranışsal belirtileri 2.99 ± 0.51 , istismar ve ihmale yakın ebeveyn özellikleri 3.39 ± 0.69 , istismar ve ihmale yakın çocukların özellikleri 4.95 ± 0.1 ve çocuk istismarı ve ihmali ailesel özellikler 2.82 ± 0.76 olduğu saptanmıştır (Tablo 2).

Hemşirelerin çocuk istismarı ve ihmali belirti ve risklerine yönelik toplam ölçekten aldıkları puan ortalaması 3.31 ± 0.55 'dir. Bu da görüldüğü gibi istenilen değer olan 5.0'a kıyasla bilgi açığı olduğunu gösteren bir değerdir.

TARTIŞMA

Hemşirelerin %37.5'inin eğitimleri sırasında çocuk istismarı ve ihmali konusunda eğitim aldıkları saptanmıştır. Benzer şekilde Kocaer 2006 yılında yaptığı çalışmada hemşirelerin öğrenimleri sırasında çocuk ihmali ve istismarı konusunda eğitim alma düzeyini %27.9 olarak belirlemiştir, Altunsu ise 2004 yılında yaptığı çalışmada hemşirelerin %84'ünün çocuk istismar ve ihmali konusunda bilgi sahibi olduğunu ama bunlardan sadece %31.3'ünün bu bilgiyi eğitimleri sırasında aldıklarını belirtmiştir. Çocuk ihmali ve istismarı konusunda hemşirelerin %87.5'i bu konuda daha fazla bilgi sahibi olmak istediklerini bildirmiştir. Benzer şekilde Kocaer'in (2006) çalışmada hemşirelerin %73.3'ü aldıkları eğitimin yeterli olmadığını ve daha fazla eğitim almak istediklerini, Gölge ve ark. (2012) çalışmada hemşire ve ebelerin %90.6'sının daha fazla bilgiye gereksinim duydukları bildirilmiştir. Yapılmış çalışmalarla bulgularımızı karşılaştırdığımızda öğrenim sırasında verilen istismar ve ihmal eğitiminin zaman içerisinde arttığını görmekteyiz. Aynı zamanda hem bizim çalışmamızda hem de benzer çalışmalarda hemşirelerin bu konuda daha fazla eğitime ihtiyaç duydukları görülmektedir.

Çalışmamızda meslek yaşamı süresince çocuk ihmal ve istismarı vakasıyla karşılaşanlar %37.5 olarak bulunmuştur. Kocaer (2006) çalışmada meslek yaşamı süresince çocuk ihmal ve istismarı vakasıyla karşılaşanları %30.1 olarak bulmuş,

Altunsu (2004) istismar vakası ile karşılaşanları %73.9, ihmal vakası ile karşılaşanları %78.3 olarak bulmuş, Uysal (1998) istismar ve ihmal vakası ile karşılaşanları %28.4 olarak bulmuştur. İhmal ve istismar vakaları, çocukların yaşadıkları yerin ekonomik, sosyal ve çevresel özelliklerine göre farklılık gösterebilmektedir.

Hemşirelerin %12.5'si olayla karşılaşma durumunda adli bildirimde bulduklarını belirtmiş, Arıkan ve ark. (2000) yaptığı çalışmada hemşirelerin %69'u polise bildireceklerini belirtmiştir. Kocaer'in (2006) çalışmasında ise hemşirelerin %92.7'si vaka ile karşılaştıklarında adli birimlere bildirim yapacaklarını belirtmiştir. Yapılmış çalışmalar ile bulgularımızı karşılaştırdığımızda hemşirelerin büyük çoğunluğu vaka ile karşılaştıklarında bildirim yapacaklarını belirtmiş ama bildirim yapan hemşire oranı çok düşük çıkmıştır. Bu da istismar ve ihmal vakalarının gizli kaldığını üstünün kapatıldığını göstermektedir.

Hemşirelerin çocuk ihmal ve istismarını tanıyabilmeleri sorusuna % 87.5'i tanıyabileceğini belirtirken, %3.6' sı bu konuda kendini çok yeterli, %48.2' si de yeterli gördüğünü belirtti. Benzer şekilde Altunsu (2004) çalışmasında hemşirelerin %84'ü çocuk ihmali ve istismarı konusunda bilgi sahibi olduğunu belirtmiş, yine Paavilainen ve arkadaşlarının 2002 yılında yaptıkları çalışmada hemşirelerin %66.6'sı istismar ve ihmale maruz kalmış çocukları tanıyabileceklerini bildirmişlerdir. Çalışma sonuçları bizim çalışmamızda ve benzer çalışmalarda yüksek bulunmuştur.

Hemşirelerin çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerini tanıma ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamaları 3.31 ± 0.55 'dir. Kocaer'in (2006) çalışmasında hemşirelerin ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması 3.73'dür. Uysalın (1998) çalışmasında hemşirelerin ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması 3.73 ± 0.32 'dir.

Hemşirelerin, istismarın çocuk üzerindeki fiziksel belirtilerini tanıma alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları 3.28 ± 0.55 'dir. Kocaer (2006) çalışmasında hemşirelerin istismarın çocuk üzerindeki fiziksel belirtilerini tanıma puanlarını 3.77 ± 0.37 olarak bulmuş, Uysal'ın (1998) çalışmasında ise hemşireler bu alt boyuttan 3.82 ± 0.38 puan almıştır. Altunsu'nun (2004) çalışmasında hemşirelerin istismar ve ihmal vaka örneklerinden fiziksel istismarı doğru tanıma oranı %85.7 olarak bulunmuştur. Hemşirelerin fiziksel istismarı tanıma yüzdeleri benzer çalışmalarla yakınlık göstermiştir.

İhmalin çocuk üzerindeki belirtilerini tanıma alt boyutundan hemşireler 2.44 ± 0.71 puan almışlardır. Kocaer'in (2006) çalışmasında hemşireler ihmalin çocuk üzerindeki belirtilerini tanıma alt boyutundan 3.41 ± 0.52 puan almış, Uysal'ın (1998) çalışmasında ise hemşireler bu alt boyuttan 4.03 ± 0.71 puan almışlardır. Altunsu'nun (2004) çalışmasında hemşirelerin istismar ve ihmal vaka örneklerinden duygusal ihmali tanıma oranı %54.5, fiziksel ihmali tanıma oranı %43.8, cinsel ihmali tanıma oranı %65.2 olarak bulunmuştur. Çalışmamızda hemşirelerin en düşük puanı ihmalin çocuk üzerindeki belirtilerini tanıma maddelerinden aldıkları görülmektedir. Benzer çalışmalarda da ihmalin çocuk üzerindeki belirtilerini tanıma oranı düşük çıkmıştır.

Çocuk istismarına ilişkin çocuktaki davranışsal belirtileri tanıma alt ölçek maddelerinden hemşireler 2.99 ± 0.51 puan almıştır. Kocaer'in (2006) çalışmasında

hemşireler çocuk istismarına ilişkin çocuktaki davranışsal belirtileri tanıma alt ölçeğinden 3.87 ± 0.49 puan almışlardır. Uysal'ın (1998) çalışmasında ise hemşireler çocuktaki davranışsal belirtileri tanıma alt ölçek maddelerinden 3.92 ± 0.39 puan almışlardır. Gölge ve ark.'nın (2012) yaptıkları çalışmada çocuktaki davranışsal belirtileri tanıma maddelerinden hemşire ve ebeler 3.87 ± 0.39 puan almışlardır. Benzer çalışmalarda hemşirelerin çocuk istismarına ilişkin çocuktaki davranışsal belirtileri tanıma oranı benzer çıkmış, bizim çalışmamızda bu oran daha düşük çıkmıştır.

İstismar ve ihmale yatkın ebeveyn özelliklerini tanıma alt ölçek maddelerine baktığımızda hemşireler 3.39 ± 0.69 puan almıştır. Kocaer'in (2006) çalışmasında hemşireler istismar ve ihmale yatkın ebeveyn özelliklerini tanıma alt ölçeğinden 3.13 ± 0.70 puan almıştır. Uysal'ın (1998) çalışmasında ise hemşireler istismar ve ihmale yatkın ebeveyn özelliklerini tanıma alt ölçek maddelerinden 3.41 ± 0.47 puan almıştır. Gölge ve ark.'nın (2012) yaptıkları çalışmada hemşireler istismar ve ihmale yatkın ebeveyn özelliklerini tanıma alt ölçeğinden 3.30 ± 0.39 puan almıştır. Bizim çalışmamız ve benzer çalışmalarda bu alt ölçeği bilme oranları yakınlık göstermektedir.

İstismar ve ihmale yatkın çocuğun özelliğini tanıma alt ölçek maddelerinden hemşireler 4.95 ± 0.1 puan almıştır. Kocaer'in (2006) çalışmasında hemşireler istismar ve ihmale yatkın çocuğun özelliklerini tanıma alt ölçek maddelerinden 3.72 ± 0.55 puan almıştır. Uysal'ın (1998) çalışmasında ise hemşireler istismar ve ihmale yatkın çocuğun özelliklerini tanıma alt ölçek maddelerinden 3.03 ± 0.73 puan almıştır. Gölge ve ark.'nın (2012) yaptıkları çalışmada hemşireler istismar ve ihmale yatkın çocuğun özelliğini tanıma alt ölçek maddelerinden 3.17 ± 0.57 puan almıştır. Çalışmamızda hemşirelerin en yüksek puanı istismar ve ihmale yatkın çocuğun özelliğini tanıma maddelerinden aldıkları görülmektedir. Benzer çalışmalarda istismar ve ihmale yatkın çocuğun özelliğini tanıma oranları yakın çıkmış, bizim çalışmamızda bu oran daha yüksek çıkmıştır.

Hemşireler çocuk istismarı ve ihmali ailesel özellikleri bilme alt ölçek maddelerinden 2.82 ± 0.76 puan almıştır. Kocaer'in (2006) çalışmasında hemşirelerin çocuk istismarı ve ihmali ailesel özellikleri bilme puanları 3.61 ± 0.33 olarak bulunmuştur. Uysal'ın (1998) çalışmasında hemşirelerin çocuk istismarı ve ihmali ailesel özellikleri bilme puanları 4.05 ± 0.59 olarak bulunmuştur. Gölge ve ark.'nın (2012) yaptıkları çalışmada hemşireler çocuk istismarı ve ihmali ailesel özellikleri bilme alt ölçek maddelerinden 3.81 ± 0.55 puan almıştır. Bizim çalışmamızda çocuk istismarı ve ihmali ailesel özellikleri bilme puan ortalamaları benzer çalışma sonuçlarından farklı olarak daha az çıkmıştır.

Sonuçlarda görüldüğü gibi yaptığımız çalışmada hemşirelerin çocuk ihmal ve istismarı belirti ve risklerini tanıma düzeyleri tüm alt gruplarda oldukça düşük bulunmuştur. Araştırma sonuçları benzer çalışmalarda da düşük çıkmıştır. Çalışmada hemşirelerin büyük bir çoğunluğu istismar ve ihmal vakası ile karşılaştıkları durumda tanıyabileceklerini söylemesine rağmen bu konudaki bilgi eksiklikleri ortaya çıkmaktadır. Çalışmaya katılan hemşirelerin yarısından fazlasının lisans mezunu olmasına rağmen eğitimleri sırasında bu konuda bilgi almayanların oranının yüksek

çıkması düşündürücüdür. Vaka ile karşılaşma durumunda hemşirelerin gerekli yasal yollara başvurmamaları, çocuk hakları konusunda bilgi eksiklikleri olduğunu düşündürmektedir. Çalışmada hemşirelerin büyük bir çoğunluğu bu konuda daha fazla bilgi gereksinimine ihtiyaçları olduğunu belirtmiştir. Çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerin olası belirti ve bulguları saptayabilme fırsatı varken yapılacak eğitimlerle bu konudaki bilgileri ve farkındalıkları arttırılmalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuk ihmali ve istismarı olayları toplumda her geçen gün artış göstermektedir. Hemşirelerin çocuklardaki istismar ve ihmalin belirti ve risklerini bilmeleri önemlidir. Çocuk istismarı ve ihmali konusunda hemşirelerin bilgi düzeylerinin orta düzeyde olduğu bulunmuştur ve bu konuda eğitimlerin düzenlenip hemşirelerin farkındalıklarının arttırılması sağlanmalıdır. Hemşirelik eğitimi sırasında çocuk istismar ve ihmaline müfredat programlarında daha geniş yer verilmelidir. Mesleğe başlayan hemşirelere hizmet içi eğitimlerde ve daha sonraki kurum içi eğitimlerde çocuk istismarı ve ihmali konusunda sık sık eğitimler düzenlenmelidir. Hastanelerde multidisipliner çocuk istismarı izlem ekipleri kurulmalıdır. Hemşireler riskli aileleri tanıyabilmelidir. Sağlık kurumlarında Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'nün telefon numaraları bulunmalı ve her olgu bildirilmelidir. Hemşirelerin çocuk hakları konusundaki bilgi eksiklikleri belirlenip eğitimler düzenlenerek giderilmelidir. Medyanın ve kitle iletişim araçlarının toplum üzerindeki etkileri göz önüne alınarak, bu konuda farkındalık yaratılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Altunsu BA. Çocuklara Bakım Veren Hemşirelerin Çocuk İstismar ve İhmalini Tanıyabilmeleri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2004.
- Arıkan D. Yaman S. Çelebioğlu A. Çocuk İhmali Ve İstismarı Konusunda Hemşirelerin Bilgileri Atatürk üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2000; 3(2).
- Bulut I. Genç Anne ve Çocuk İstismarı. Ankara: Bizim Büro; 1996.
- Cüceloğlu, D. İnsan ve Davranışı. İstanbul: Remzi Kitabevi; 2008.
- Çatık AE. Çam O. Hemşire Ve Ebelerin Çocuk İstismarı Ve İhmalinin Belirti Ve Risklerini Tanıma Düzeylerinin Saptanması. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 2006; 22 (2) : 103-119.
- Diaz, A. Simantov E. Rickert, VI. "Effect of Abuse on Health. Arch", *Pediatr Adolesc Med* 2002; 156: 811-817.
- Gölge ZB. Hamzaoğlu N.Türk B. Sağlık Çalışanlarının Çocuk İstismarı Ve İhmali Konusundaki Farkındalık Düzeylerinin Ölçülmesi. *Adli Tıp Dergisi* 2012; 26(2).
- Güler N. Uzun S. Boztaş S. Aydoğan S. Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler. *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi* 2002; 24 (3):128 – 134.
- http://www.unicef.org/media/media_65497.html UNICEF: High prevalence of child maltreatment in East Asia and the Pacific - stronger focus on prevention needed. NEW YORK.2012. Erişim tarihi: 12.10.2014.
- <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/> Child maltreatment. Erişim Tarihi: 29. 09. 2014

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> 5237 Türk Ceza kanunu Madde 280.

İnsan Hakları Derneği. Çocuk İhmali ve İstismarını Önleme Öğretmenler Ve Aileler İçin Eğitim Kılavuzu. Berkay ofset, Ankara: 2008.

Kara B. Biçer Ü. Gökalp AS. Çocuk istismarı. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2004; 47: 140-151.

Kara Ö. Çalışkan D. Suskan E. Ankara İlinde Görev Yapan Çocuk Asistanları, Uzmanları Ve Pratisyen Doktorların Çocuk İstismarı Ve İhmali Konusunda Bilgi Düzeyleri ve Yaklaşımlarının Karşılaştırılması. Türk Pediatri Arşivi 2014; 49: 57-65.

Kocaer Ü. Hekim Ve Hemşirelerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2006.

Krug EG. Dahlberg LL. Mercy JA. Zwi AB. Lozano R. World Report On Violence And Health. Chapter 3. Child Abuse And Neglect By Parents And Other Caregivers. WHO Geneve. 2002.

Paavilainen E. Merikanto J. Kurki A. Laippala P. Tammentie T. Paunonen M. Identification Of Maltreatment While Caring For Their University Hospital. International Journal Of Nursing Studies 2002; 39: 287-294.

Turhan E. Sangün Ö. İnandı T. "Birinci Basamakta Çocuk istismarı ve Önlenmesi", Sted 2006; 15(9): 153-157.

Uysal A. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılamada Hemşire Ve Ebelerin Bilgi Düzeylerinin Saptanması. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 1998.

Ünal F. Ailede Çocuk İstismarı ve İhmali. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi 2008; 12(1): 9-18.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN İDEAL KARIYER OLARAK HEMŞİRELİK MESLEĞİNİ ALGILAMALARI

UNIVERSITY STUDENTS' PERCEPTIONS OF NURSING PROFESSION AS AN IDEAL CAREER

Doç.Dr. Şafak DAĞHAN*

Ar.Gör. Özüm ERKİN*

Prof.Dr. Ayla BAYIK TEMEL*

*Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı

Bu araştırma I. Uluslararası Hemşirelik Eğitim, Araştırma ve Uygulama Kongresi (15-17 Ekim 2009, Selanik-Yunanistan)' nde poster bildirisi olarak sunulmuştur.

ÖZET

Amaç: Çalışma, İzmir'de bir üniversitede eğitim gören üniversite öğrencilerinin ideal kariyer olarak hemşirelik mesleğini nasıl algıladıkları ve öğrencilerin bu algılarında etkili bazı sosyo-demografik özelliklerini incelemek amacıyla yapıldı.

Gereç ve yöntem: Tanımlayıcı çalışmanın evrenini, üniversite kampüsü bünyesindeki farklı fakültelerde/yüksekokullarda hemşirelik lisans eğitimi dışında eğitim gören öğrenciler oluşturdu. Araştırmada olasılıksız örnekleme yöntemiyle rastgele seçilen ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 808 öğrenci örneklem grubunu oluşturdu. Veriler, 2007-2008 eğitim öğretim dönemi bahar yarıyılında literatür doğrultusunda geliştirilen Öğrenci Tanıtım Formu ve "İdeal Kariyer Olarak Hemşirelik Mesleği" Ölçeği (17 madde) ile toplandı.

Bulgular: Öğrencilerin %58.8'i kız olup, yaş ortalaması 21.37 ± 1.91 ' idi. Öğrencilerin %62.9'unun "hemşire" bir akrabası vardı. Öğrencilerin %85.1'i yaşamı süresince en az bir kez, herhangi bir sağlık sorunu nedeni ile "hemşire" ile iletişime girdiğini bildirdi ve bu karşılaşmadan sonra hemşirelik mesleğine ilişkin önceki bakış açısında %36.6'sı olumlu yönde, %16.1'i olumsuz yönde bir değişiklik olduğunu belirtti. Ölçek puan ortalaması 3.23 ± 0.56 ' idi. Katılımcıların hemşireliği "ideal kariyer" olarak algılamasında öncelik taşıyan ve madde puan ortalaması en yüksek beş madde sırasıyla; "bakım verme, üniversiteye gitme, el becerisi, iş yoğunluğu, çok çalışma" olarak belirlendi. Ölçek madde puan ortalaması en düşük beş madde ise sırasıyla; "güç kazandırma, kişinin kendi kararlarını kendisinin alması, yüksek derece/mevki sağlama, çok para kazandırma, lider olma" idi.

Sonuç: Genç kuşak olarak üniversite öğrencilerinin, ideal bir meslek olarak hemşireliği "bakım verme" kavramıyla algıladıkları, ancak hemşireliği "güçlü ve lider olma" gibi ideal, profesyonel kavramlarla örtüşen bir meslek olarak algılamadıkları belirlendi. İdeal kariyer olarak hemşirelik meslek algısını geliştirmede okullarda öğrencilere küçük yaşlardan itibaren

mesleğin profesyonel kimliğinin tanıtılmasının, mesleğin toplumda istendik şekilde algılanmasında etkili olacağı düşünülmüştür.

Anahtar kelimeler: Üniversite öğrencileri, ideal kariyer, hemşirelik, algı.

ABSTRACT

Objective: *The study was implemented to examine university students' perceptions of nursing profession as an ideal career and the impact of some socio-demographics on their perceptions of nursing at a university in İzmir.*

Material and Methods: *The population of this descriptive study is consisted of all undergraduate degree university students those attending education at the different faculties/high schools except nursing. A random sampling method was use and the sample was covered 808 volunteer students. Data was collected by Students Identification Form, and "Nursing as an Ideal Career Scale (17 items) in 2007-2008 spring term in the campus.*

Results: *Of students 58.8% was women and the mean age was 21.37±1.91. 62.9% of them has a relative who is a nurse. 85.1% of students had met and communicated with a nurse because of having health problem. As a result of this relation 36.6% of students positively, 16.1% of them negatively changed their idea about nursing. Total mean score of scale was 3.23±0.56. When university students' perception of nursing as an ideal career was asked five highest items were found "caring for people, have a college degree, work with hands, being busy, work very hard". The lowest five items of the scale were "being powerful, make decision for self, good grades, make a lot of money, being a leader".*

Conclusion: *It is determined that college students whose representing the younger generation perceived the nursing profession as an ideal by the mean of "caring for people" however nursing mean does not being powerful and leader" as an ideal career.*

Key words: *University students, ideal career, nursing, perception.*

GİRİŞ

Toplumda meslek ve kariyer, zaman zaman aynı anlamda kullanılsa da birbirinden farklı iki kavramdır. Meslek; "Bir kimsenin hayatını kazanmak için yaptığı, diğer insanlara yararlı bir hizmet ya da ürün sağlamaya yönelik olan, kuralları toplumca belirlenmiş ve belli bir eğitimle kazanılan bilgi ve becerilere dayalı etkinlikler bütünü" olarak tanımlanır (Herr ve ark. 2004). Kariyer kavramı ise; yükselme olanakları, ücret ve iş tatmini gibi konuları içinde barındıran, bir insanın çalışabileceği yıllar boyunca her hangi bir iş alanında adım adım ve sürekli olarak ilerlemesi, deneyim ve beceri kazanma sürecidir (Aytaç 2005).

Bireyin sosyal statüsünü belirleyen en önemli ölçüt mesleğidir. "Nasıl bir ortamda çalışacak?, kimlerle ilişki kuracak?, Nasıl bir yaşam tarzı olacak?, Ne kadar tatil yapacak?" gibi sorulara yanıtlar mesleği ile bağlantılıdır. Bu nedenle yeni tanışılan bir bireye genellikle ilk yöneltilen; "Mesleğiniz nedir?" sorusudur. Meslek imajı, bir meslek grubunun toplum tarafından değerlendirilmesi ve bu değerlerin yaygın biçimde kabul edilmesi olarak tanımlanabilir (Emiroğlu 2000, Özsoy 2000, Seago ve ark. 2006). Toplumun meslek gruplarına bakışı, algılamaları, beklentileri bir mesleğin sosyal konumunu, geçerli olan statüsünü ve gelişmesini etkilemektedir (Bayık ve ark. 1999, Seago ve ark. 2006, Sis Çelik ve ark. 2013). Bu nedenle toplumsal/sosyal inanç ve

algılar pek çok meslek gibi hemşireliğin de günümüzdeki ve gelecekteki durumunu etkilemektedir (Nikbakht ve Emami 2006, Seago ve ark. 2006). Hemşirelik uzun yıllardır toplumda imaj sorunu olan bir meslektir. Hemşirelik imajı, gelenek ve göreneklerden, eğitim sürecinden ve sosyalleşmeden etkilenmektedir (Tzeng 2006). Dünyada toplumsal algı; hemşireliğin değerli bir meslek olduğu kadar, tercih edilmeyen bir meslek olduğu görüşlerinde de eşit derecede yansıma bulabilmektedir. Hemşirelik eğitimindeki yetersizlikler, mesleki bilincin iyi gelişmemiş olması, hekim-hemşire, hasta-hemşire ve hemşire-hemşire ilişkilerinin genelde mesleki ilişki niteliğinde olmaması, hemşireliğin kadın mesleği olarak görülmesi gibi faktörler hemşirelerin profesyonel bir kişi olarak görülmesini ve toplumsal konumunu olumsuz yönde etkilemiştir (Atay 1996, Çoşkun ve ark. 1992, Keogh ve O'Lynn 2006).

Medyanın toplum algısı üzerindeki etkisi çok açıktır. Televizyon programları, gazete ve dergi gibi kitle iletişim araçlarının etkisiyle, toplumda hemşirelik profesyonel bir meslek olmaktan çok, doktor yardımcısı olarak algılanmaktadır (Bacon ve ark. 2000, Rossiter ve Yam 1998). Bu olumsuz algıdan farklı şekilde; Donelan ve arkadaşlarının (2008) Amerika'da yaptıkları bir çalışmada, toplumda hemşireliğin hekimlik, eczacılık, avukatlık gibi mesleklere göre daha olumlu algılanan bir meslek olduğu ve bu algının izlenilen televizyon dizilerindeki hemşire karakterlerine bağlı olarak geliştiği bildirilmiştir (Donelan ve ark. 2008). Ancak bakım veren eğer erkek hemşire ise, imajı diğer erkeklerle göre daha kadınsı olarak algılanmaktadır (Tzeng 2006). Klinik ortamda hekim ve hemşire arasındaki hiyerarşik yapı, toplumun hemşirelik imajı algısını olumsuz etkilese de, hemşirelik otonomi ve terfi/ kıdem açısından sınırlı kariyer fırsatları olan bir meslek olarak yanlış anlaşılmaktadır (Nathan ve Becker 2010). Ülkeler arası farklılıklar olmakla birlikte genel olarak toplumda doktorların hemşirelerden daha zeki olduğu, hemşirelerin doktora bağımlı olduğu, güçsüz ve geliri düşük bir meslek olduğu gibi basmakalıp görüşler yaygındır (Hemsley-Brown 1999, Karakuş 2005, Reiskin ve Haussler 1994, Rossiter ve ark. 1998, Tomey ve ark. 1996). Toplumdaki hemşirelik algısının, bireylerin hastalıkla ilgili kişisel ya da yakınlarının deneyimlerinden etkilendiği ve herhangi bir sağlık sorunu nedeniyle hemşire ya da hemşirelerle iletişime giren bireylerin, hemşireliği daha olumlu algıladıkları (Çoşkun ve ark. 1992, Stevens ve Walker 1993) belirlenmiştir. Öte yandan hemşire bir yakına ya da akrabaya sahip olmanın, bireylerin hemşireliği profesyonel bir meslek olarak algılamalarında etkisi olmadığı yapılan çalışmalarda saptanmıştır (Bayık ve ark. 1999, Çoşkun ve ark. 1992; Donelan ve ark. 2008, Özsoy 2000, Takase ve ark. 2002).

Toplumun hemşirelik mesleği ile ideal kariyer algısı karşılaştırıldığında; ideal bir kariyer hemşireliğe göre yüksek statünün yanı sıra daha fazla sorumluluk içeren, daha fazla terfi ve yaratıcılık imkanı olan bir meslek olarak algılanmaktadır (Nathan ve Becker 2010). May ve arkadaşlarının (1991), 1116 lisele gençle yürüttükleri çalışmada "ideal meslek", geliri hemşirelikten daha yüksek, daha saygın ve daha güçlü bir meslek olarak belirtilmiştir. Tomey ve arkadaşlarının (1996), 347 erkek ve kız lise öğrencisi ile yürüttükleri çalışmada öğrenciler tarafından ideal mesleğin hemşireliğe kıyasla daha çok değer, para, işgüvencesi ve güç kazandıran bir meslek olarak algılandığı

saptanmıştır. Pek çok çalışma; gençlerin kariyer olarak hemşirelik mesleğine karşı tutumlarını, düşük statülü, eğitimi iyi olmayan, geliri kötü, ayrıca tekniğe/beceriye dayalı, çok stresli, sabır ve emek isteyen, pis (kirli materyallerle temas halinde), ölümlle ilişkili, kadının baskın olduğu, uzun çalışma saatlerini içeren, tekrarlayan görevleri gerektiren bir meslek olarak algıladıklarını göstermektedir (Cohen ve ark. 2004, Ekinci ve ark. 2014, Emiroğlu 2000, Eskimez ve ark. 2008, May ve ark. 1991, Tomey ve ark. 1996). Kohler ve Edwards'ın (1990) 306 lise öğrencisi ile öğrencilerin hemşire ve hemşirelik konusundaki düşüncelerini belirlemek üzere yürüttükleri çalışmalarında, öğrencilerin %30'unun hemşireliği düşük statülü bir meslek olarak gördüğü bildirilmiştir. Cohen ve arkadaşları (2004) tarafından yürütülen bir diğer çalışmada; ideal meslek için öğrenciler ilk dört özelliği sırasıyla: üniversiteye gitme, saygı görme, yüksek dereceye sahibi olma, kendi kendine karar verebilmeyi sıralamışlardır. Hemşirelik mesleği için düşünülen dört özellik sırasıyla; bakım verme, çok çalışma, zihinsel becerileri kullanarak çalışma, üniversiteye gitme olarak sıralanmıştır.

Toplumda yakın gelecekte üretici, karar verici, toplumu etkileyici rolleri üstlenecek genç kuşağı temsil eden üniversite öğrencilerinin ideal bir kariyer olarak hemşirelik mesleğini nasıl algıladıklarının belirlenmesi; hemşirelik mesleğinin gelişimi, eğitimi, statüsü ve sosyal konumu için yapılacak düzenlemelerin belirlenmesi ve yönlendirilmesi için mesleğin topluma tanıtılması, tutum ve algılamının meslek yararına değiştirilmesi açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

AMAÇ

Tanımlayıcı tipteki bu araştırma; üniversite öğrencilerinin ideal kariyer olarak hemşirelik mesleğini algılamaları nasıldır? sorusundan yola çıkılarak, üniversite öğrencilerinin ideal kariyer olarak hemşirelik mesleğini algılamalarını ve bu algıyı etkileyen bazı değişkenleri belirlemek amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma; İzmir'de bir devlet üniversitesinde eğitim gören üniversite öğrencileri ile 2007-2008 yılında yürütüldü. Araştırma evrenini, üniversite kampüsü bünyesindeki farklı fakültelerde/yüksekokullarda hemşirelik lisans eğitimi dışında eğitim gören öğrenciler oluşturdu. Araştırmada olasılıksız örnekleme yöntemiyle rastgele seçilen ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 808 öğrenci örnekleme grubunu oluşturdu. Veriler, 2007-2008 eğitim ve öğretim döneminde hemşirelikte araştırma süreci dersine devam eden öğrenciler tarafından, üniversite kampüsünde öğrencilerin yoğun olarak buldukları kantin ve kafeteryalarda yüz yüze görüşme tekniği ile toplandı.

Araştırmada, araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda geliştirilen anket formu ve "İdeal kariyer olarak hemşirelik mesleği ölçeği" olmak üzere iki form kullanılmıştır (Kohler ve Edwards 1990, May ve ark. 1991, Özsoy 2000). Formda; öğrencilerle ilgili sosyodemografik bilgiler; yaş, cinsiyet, yaşadıkları yer, fakülte, sınıf, anne ve baba eğitim durumu, hemşire bir akrabaya sahip olma, yaşamı boyunca en az bir kez sağlık sorunu nedeniyle hemşireyle iletişime girme ve hemşire ile iletişime girme sonucunda hemşireliğe bakış açısında değişiklik ile ilgili 10 soru yer almıştır.

May, Austin ve Champion (1991) tarafından Sigma Theta Tau derneği için geliştirilen “İdeal Kariyer Olarak Hemşirelik Mesleği Ölçeği”, beşli likert yapıda 17 maddeden oluşmaktadır (5=çok katılıyorum, 1=hiç katılmıyorum). Ölçeğin toplam puan ortalamasının yükselmesi, hemşirelik mesleğinin ideal kariyer olarak sahip olması beklenen özelliklere ilişkin, toplumun/bireylerin değerlendirmesinin yüksek olduğunu gösterir. Özgün ölçeğin Cronbach alfa değeri .81’dir. Ölçek, ilk olarak Bayık ve Duman (2003) tarafından kullanılmış olup, Cronbach alfa değeri 0,82 bulunmuştur (Bayık ve Duman 2003). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,73 bulunmuştur.

Veriler SPSS 16.0 paket programı ile; tanımlayıcı istatistikler (sayı, yüzde), t testi, varyans ve Kolomogorov-Smirnov testleri ile analiz edildi. Örneklem normal dağılım gösterdiği belirlendi. (Kolomogorov-Smirnov=0.19, p>0.05).

“İdeal Kariyer Olarak Hemşirelik Mesleği Ölçeği”nin kullanımını için, Sigma Theta Tau derneği’nden mail yoluyla yazılı izin alındı. Ayrıca, araştırmaya katılan öğrencilere araştırma hakkında açıklamalar yapıldıktan sonra sözel onamları alınmıştır. Veriler öğrencilerin isimleri alınmadan, anonim olarak toplandı.

Bu araştırmanın katılımcılarını, ülkemizdeki tek bir üniversitedeki çeşitli fakültelerde öğrenim gören gönüllü öğrencilerin oluşturması nedeniyle sonuçların sadece bu gruba genellenebilir olması araştırmanın sınırlılığıdır.

BULGULAR VE YORUM

Çoğunluğu kız olan (%58.8) öğrencilerin, yaşları 17-26 arasında değişmekte ve yaş ortalaması 21.37 ± 1.91 ’dir. Öğrencilerin %57.3’ünün en uzun süre kentlerde, %41.8’inin kırsal bölgede yaşadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin %55.8’inin anneleri, %33.9’unun babaları ortaöğretim mezunu olarak saptandı.

Öğrencilerin %62.9’u “hemşire” bir akrabası olduğunu bildirmiştir. Öğrencilerin %85.1’i yaşamı süresince en az bir kez, herhangi bir sağlık sorunu nedeni ile “hemşire” ile iletişime girdiğini belirtmiştir. Bu iletişimi yaşayan öğrencilerin hemşirelik mesleğine ilişkin önceki bakış açısında bir değişiklik olup olmadığı sorgulandığında, öğrencilerin %36.6’sı bakış açısında olumlu yönde, %16.1’i ise olumsuz yönde bir değişiklik olduğunu belirtmiştir.

Öğrencilerin “İdeal Kariyer Olarak Hemşirelik Mesleği” ölçek maddelerine verdikleri yanıtların madde puan ortalamalarının önemsenme derecesine göre büyükten küçüğe doğru sıralı dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur. Madde puan ortalamaları 4.25 ile 2.21 arasında değişmekte olup, ölçek toplam puan ortalaması 3.23 ± 0.56 ’dır. Katılımcıların hemşireliği “ideal kariyer” olarak algılamasında önemli bulunan ve madde puan ortalaması en yüksek beş madde sırasıyla; “bakım verme, üniversiteye gitme, el becerisi, iş yoğunluğu, çok çalışma” ile ilgilidir. Ölçek madde puan ortalaması en düşük beş madde ise sırasıyla; “güç kazandırma, kişinin kendi kararlarını kendisinin alması, yüksek derece/mevki sağlama, çok para kazandırma, lider olma” ile ilgilidir.

Tablo 1. Üniversite Öğrencilerinin “İdeal Kariyer Olarak Hemşirelik Mesleği” Ölçek Maddelerine Verdikleri Yanıtların Madde Puan Ortalamalarına Göre Dağılımı (n=808)

Maddeler	Mean	SD
Hemşirelik mesleği “.....” bir meslektir		
Bakım vermeyi sağlayan	4,25	,95
Üniversiteye gitmeyi gerektiren	4,00	1,18
El becerisi gerektiren	3,99	1,15
İş yoğunluğu fazla olan	3,97	1,21
Çok çalışmayı gerektiren	3,92	1,24
Çok bilgi birikimi gerektiren	3,44	1,41
İleri teknoloji ile çalışmayı gerektiren	3,37	1,31
Zihinsel becerileri kullanarak çalışmayı gerektiren	3,27	1,31
Her zaman bir işe sahip olmayı garantileyen	3,26	1,43
Takdir edilen	3,08	1,42
Toplumda saygı gören	3,02	1,43
Güvenli bir yerde çalışmaya fırsat veren	3,02	1,41
Güç kazandıran	2,92	1,41
Kişinin kendi kararlarını kendisinin vermesine fırsat veren	2,46	1,34
Yüksek dereceler sağlayan	2,44	1,35
Çok para kazandıran	2,36	1,32
Lider olmayı sağlayan	2,21	1,24
Ölçek puan ortalaması	3.23	0.56

Tablo 2’de üniversite öğrencilerinin “İdeal Kariyer Olarak Hemşirelik Mesleği” ölçek puan ortalamasının sosyodemografik özelliklerine göre dağılımı sunulmuştur. Tablo 2 incelendiğinde; hemşire yakını olan öğrencilerin hemşirelik mesleği algılarının yakını olmayanlara göre daha olumlu yönde olduğu görülmektedir (3.35 ± 0.53). Benzer şekilde, yaşam boyu en az bir kez hemşire ile karşılaşarak iletişime girme durumuyla öğrencilerin mesleğe bakışı açılarındaki değişime göre ölçekten alınan madde puan ortalamaları değerlendirildiğinde; gruplar arasında fark saptanmıştır ($p < 0.01$). Bu fark, iletişim sonucunda bakış açısında olumlu değişiklik

- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> 5237 Türk Ceza kanunu Madde 280.
- İnsan Hakları Derneği. Çocuk İhmali ve İstismarını Önleme Öğretmenler Ve Aileler İçin Eğitim Kılavuzu. Berkay ofset, Ankara: 2008.
- Kara B. Biçer Ü. Gökalp AS. Çocuk istismarı. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2004; 47: 140-151.
- Kara Ö. Çalışkan D. Suskan E. Ankara İlinde Görev Yapan Çocuk Asistanları, Uzmanları Ve Pratisyen Doktorların Çocuk İstismarı Ve İhmali Konusunda Bilgi Düzeyleri ve Yaklaşımlarının Karşılaştırılması. Türk Pediatri Arşivi 2014; 49: 57-65.
- Kocaer Ü. Hekim Ve Hemşirelerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2006.
- Krug EG. Dahlberg LL. Mercy JA. Zwi AB. Lozano R. World Report On Violence And Health. Chapter 3. Child Abuse And Neglect By Parents And Other Caregivers. WHO Geneve. 2002.
- Paavilainen E. Merikanto J. Kurki A. Laippala P. Tammentie T. Paunonen M. Identification Of Maltreatment While Caring For Their University Hospital. International Journal Of Nursing Studies 2002; 39: 287-294.
- Turhan E. Sangün Ö. İnandı T. "Birinci Basamakta Çocuk istismarı ve Önlenmesi", Sted 2006; 15(9): 153-157.
- Uysal A. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılamada Hemşire Ve Ebelerin Bilgi Düzeylerinin Saptanması. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 1998.
- Ünal F. Ailede Çocuk İstismarı ve İhmali. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi 2008; 12(1): 9-18.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN İDEAL KARIYER OLARAK HEMŞİRELİK MESLEĞİNİ ALGILAMALARI

UNIVERSITY STUDENTS' PERCEPTIONS OF NURSING PROFESSION AS AN IDEAL CAREER

Doç.Dr. Şafak DAĞHAN* **Ar.Gör. Özüm ERKİN*** **Prof.Dr. Ayla BAYIK TEMEL***

*Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı

Bu araştırma I. Uluslararası Hemşirelik Eğitim, Araştırma ve Uygulama Kongresi (15-17 Ekim 2009, Selanik-Yunanistan)' nde poster bildirisi olarak sunulmuştur.

ÖZET

Amaç: Çalışma, İzmir'de bir üniversitede eğitim gören üniversite öğrencilerinin ideal kariyer olarak hemşirelik mesleğini nasıl algıladıkları ve öğrencilerin bu algılarında etkili bazı sosyo-demografik özelliklerini incelemek amacıyla yapıldı.

Gereç ve yöntem: Tanımlayıcı çalışmanın evrenini, üniversite kampüsü bünyesindeki farklı fakültelerde/yüksekokullarda hemşirelik lisans eğitimi dışında eğitim gören öğrenciler oluşturdu. Araştırmada olasılıksız örnekleme yöntemiyle rastgele seçilen ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 808 öğrenci örneklem grubunu oluşturdu. Veriler, 2007-2008 eğitim öğretim dönemi bahar yarıyılında literatür doğrultusunda geliştirilen Öğrenci Tanıtım Formu ve "İdeal Kariyer Olarak Hemşirelik Mesleği" Ölçeği (17 madde) ile toplandı.

Bulgular: Öğrencilerin %58.8'i kız olup, yaş ortalaması 21.37 ± 1.91 ' idi. Öğrencilerin %62.9'unun "hemşire" bir akrabası vardı. Öğrencilerin %85.1'i yaşamı süresince en az bir kez, herhangi bir sağlık sorunu nedeni ile "hemşire" ile iletişime girdiğini bildirdi ve bu karşılaşmadan sonra hemşirelik mesleğine ilişkin önceki bakış açısında %36.6'sı olumlu yönde, %16.1'i olumsuz yönde bir değişiklik olduğunu belirtti. Ölçek puan ortalaması 3.23 ± 0.56 ' idi. Katılımcıların hemşireliği "ideal kariyer" olarak algılamasında öncelik taşıyan ve madde puan ortalaması en yüksek beş madde sırasıyla; "bakım verme, üniversiteye gitme, el becerisi, iş yoğunluğu, çok çalışma" olarak belirlendi. Ölçek madde puan ortalaması en düşük beş madde ise sırasıyla; "güç kazandırma, kişinin kendi kararlarını kendisinin alması, yüksek derece/mevki sağlama, çok para kazandırma, lider olma" idi.

Sonuç: Genç kuşak olarak üniversite öğrencilerinin, ideal bir meslek olarak hemşireliği "bakım verme" kavramıyla algıladıkları, ancak hemşireliği "güçlü ve lider olma" gibi ideal, profesyonel kavramlarla örtüşen bir meslek olarak algılamadıkları belirlendi. İdeal kariyer olarak hemşirelik meslek algısını geliştirmede okullarda öğrencilere küçük yaşlardan itibaren

mesleğin profesyonel kimliğinin tanıtılmasının, mesleğin toplumda istendik şekilde algılanmasında etkili olacağı düşünülmüştür.

Anahtar kelimeler: Üniversite öğrencileri, ideal kariyer, hemşirelik, algı.

ABSTRACT

Objective: *The study was implemented to examine university students' perceptions of nursing profession as an ideal career and the impact of some socio-demographics on their perceptions of nursing at a university in İzmir.*

Material and Methods: *The population of this descriptive study is consisted of all undergraduate degree university students those attending education at the different faculties/high schools except nursing. A random sampling method was use and the sample was covered 808 volunteer students. Data was collected by Students Identification Form, and "Nursing as an Ideal Career Scale (17 items) in 2007-2008 spring term in the campus.*

Results: *Of students 58.8% was women and the mean age was 21.37±1.91. 62.9% of them has a relative who is a nurse. 85.1% of students had met and communicated with a nurse because of having health problem. As a result of this relation 36.6% of students positively, 16.1% of them negatively changed their idea about nursing. Total mean score of scale was 3.23±0.56. When university students' perception of nursing as an ideal career was asked five highest items were found "caring for people, have a college degree, work with hands, being busy, work very hard". The lowest five items of the scale were "being powerful, make decision for self, good grades, make a lot of money, being a leader".*

Conclusion: *It is determined that college students whose representing the younger generation perceived the nursing profession as an ideal by the mean of "caring for people" however nursing mean does not being powerful and leader" as an ideal career.*

Key words: *University students, ideal career, nursing, perception.*

GİRİŞ

Toplumda meslek ve kariyer, zaman zaman aynı anlamda kullanılsa da birbirinden farklı iki kavramdır. Meslek; "Bir kimsenin hayatını kazanmak için yaptığı, diğer insanlara yararlı bir hizmet ya da ürün sağlamaya yönelik olan, kuralları toplumca belirlenmiş ve belli bir eğitimle kazanılan bilgi ve becerilere dayalı etkinlikler bütünü" olarak tanımlanır (Herr ve ark. 2004). Kariyer kavramı ise; yükselme olanakları, ücret ve iş tatmini gibi konuları içinde barındıran, bir insanın çalışabileceği yıllar boyunca her hangi bir iş alanında adım adım ve sürekli olarak ilerlemesi, deneyim ve beceri kazanma sürecidir (Aytaç 2005).

Bireyin sosyal statüsünü belirleyen en önemli ölçüt mesleğidir. "Nasıl bir ortamda çalışacak?, kimlerle ilişki kuracak?, Nasıl bir yaşam tarzı olacak?, Ne kadar tatil yapacak?" gibi sorulara yanıtlar mesleği ile bağlantılıdır. Bu nedenle yeni tanışılan bir bireye genellikle ilk yöneltilen; "Mesleğiniz nedir?" sorusudur. Meslek imajı, bir meslek grubunun toplum tarafından değerlendirilmesi ve bu değerlerin yaygın biçimde kabul edilmesi olarak tanımlanabilir (Emiroğlu 2000, Özsoy 2000, Seago ve ark. 2006). Toplumun meslek gruplarına bakışı, algılamaları, beklentileri bir mesleğin sosyal konumunu, geçerli olan statüsünü ve gelişmesini etkilemektedir (Bayık ve ark. 1999, Seago ve ark. 2006, Sis Çelik ve ark. 2013). Bu nedenle toplumsal/sosyal inanç ve

algılar pek çok meslek gibi hemşireliğin de günümüzdeki ve gelecekteki durumunu etkilemektedir (Nikbakht ve Emami 2006, Seago ve ark. 2006). Hemşirelik uzun yıllardır toplumda imaj sorunu olan bir meslektir. Hemşirelik imajı, gelenek ve göreneklerden, eğitim sürecinden ve sosyalleşmeden etkilenmektedir (Tzeng 2006). Dünyada toplumsal algı; hemşireliğin değerli bir meslek olduğu kadar, tercih edilmeyen bir meslek olduğu görüşlerinde de eşit derecede yansıma bulabilmektedir. Hemşirelik eğitimindeki yetersizlikler, mesleki bilincin iyi gelişmemiş olması, hekim-hemşire, hasta-hemşire ve hemşire-hemşire ilişkilerinin genelde mesleki ilişki niteliğinde olmaması, hemşireliğin kadın mesleği olarak görülmesi gibi faktörler hemşirelerin profesyonel bir kişi olarak görülmesini ve toplumsal konumunu olumsuz yönde etkilemiştir (Atay 1996, Çoşkun ve ark. 1992, Keogh ve O'Lynn 2006).

Medyanın toplum algısı üzerindeki etkisi çok açıktır. Televizyon programları, gazete ve dergi gibi kitle iletişim araçlarının etkisiyle, toplumda hemşirelik profesyonel bir meslek olmaktan çok, doktor yardımcısı olarak algılanmaktadır (Bacon ve ark. 2000, Rossiter ve Yam 1998). Bu olumsuz algıdan farklı şekilde; Donelan ve arkadaşlarının (2008) Amerika'da yaptıkları bir çalışmada, toplumda hemşireliğin hekimlik, eczacılık, avukatlık gibi mesleklere göre daha olumlu algılanan bir meslek olduğu ve bu algının izlenilen televizyon dizilerindeki hemşire karakterlerine bağlı olarak geliştiği bildirilmiştir (Donelan ve ark. 2008). Ancak bakım veren eğer erkek hemşire ise, imajı diğer erkeklerle göre daha kadınsı olarak algılanmaktadır (Tzeng 2006). Klinik ortamda hekim ve hemşire arasındaki hiyerarşik yapı, toplumun hemşirelik imajı algısını olumsuz etkilese de, hemşirelik otonomi ve terfi/ kıdem açısından sınırlı kariyer fırsatları olan bir meslek olarak yanlış anlaşılmaktadır (Nathan ve Becker 2010). Ülkeler arası farklılıklar olmakla birlikte genel olarak toplumda doktorların hemşirelerden daha zeki olduğu, hemşirelerin doktora bağımlı olduğu, güçsüz ve geliri düşük bir meslek olduğu gibi basmakalıp görüşler yaygındır (Hemsley-Brown 1999, Karakuş 2005, Reiskin ve Haussler 1994, Rossiter ve ark. 1998, Tomey ve ark. 1996). Toplumdaki hemşirelik algısının, bireylerin hastalıkla ilgili kişisel ya da yakınlarının deneyimlerinden etkilendiği ve herhangi bir sağlık sorunu nedeniyle hemşire ya da hemşirelerle iletişime giren bireylerin, hemşireliği daha olumlu algıladıkları (Çoşkun ve ark. 1992, Stevens ve Walker 1993) belirlenmiştir. Öte yandan hemşire bir yakına ya da akrabaya sahip olmanın, bireylerin hemşireliği profesyonel bir meslek olarak algılamalarında etkisi olmadığı yapılan çalışmalarda saptanmıştır (Bayık ve ark. 1999, Çoşkun ve ark. 1992; Donelan ve ark. 2008, Özsoy 2000, Takase ve ark. 2002).

Toplumun hemşirelik mesleği ile ideal kariyer algısı karşılaştırıldığında; ideal bir kariyer hemşireliğe göre yüksek statünün yanı sıra daha fazla sorumluluk içeren, daha fazla terfi ve yaratıcılık imkanı olan bir meslek olarak algılanmaktadır (Nathan ve Becker 2010). May ve arkadaşlarının (1991), 1116 lisele gençle yürüttükleri çalışmada "ideal meslek", geliri hemşirelikten daha yüksek, daha saygın ve daha güçlü bir meslek olarak belirtilmiştir. Tomey ve arkadaşlarının (1996), 347 erkek ve kız lise öğrencisi ile yürüttükleri çalışmada öğrenciler tarafından ideal mesleğin hemşireliğe kıyasla daha çok değer, para, işgüvencesi ve güç kazandıran bir meslek olarak algılandığı

saptanmıştır. Pek çok çalışma; gençlerin kariyer olarak hemşirelik mesleğine karşı tutumlarını, düşük statülü, eğitimi iyi olmayan, geliri kötü, ayrıca tekniğe/beceriye dayalı, çok stresli, sabır ve emek isteyen, pis (kirli materyallerle temas halinde), ölümlle ilişkili, kadının baskın olduğu, uzun çalışma saatlerini içeren, tekrarlayan görevleri gerektiren bir meslek olarak algıladıklarını göstermektedir (Cohen ve ark. 2004, Ekinci ve ark. 2014, Emiroğlu 2000, Eskimez ve ark. 2008, May ve ark. 1991, Tomey ve ark. 1996). Kohler ve Edwards'ın (1990) 306 lise öğrencisi ile öğrencilerin hemşire ve hemşirelik konusundaki düşüncelerini belirlemek üzere yürüttükleri çalışmalarında, öğrencilerin %30'unun hemşireliği düşük statülü bir meslek olarak gördüğü bildirilmiştir. Cohen ve arkadaşları (2004) tarafından yürütülen bir diğer çalışmada; ideal meslek için öğrenciler ilk dört özelliği sırasıyla: üniversiteye gitme, saygı görme, yüksek dereceye sahibi olma, kendi kendine karar verebilmeyi sıralamışlardır. Hemşirelik mesleği için düşünülen dört özellik sırasıyla; bakım verme, çok çalışma, zihinsel becerileri kullanarak çalışma, üniversiteye gitme olarak sıralanmıştır.

Toplumda yakın gelecekte üretici, karar verici, toplumu etkileyici rolleri üstlenecek genç kuşağı temsil eden üniversite öğrencilerinin ideal bir kariyer olarak hemşirelik mesleğini nasıl algıladıklarının belirlenmesi; hemşirelik mesleğinin gelişimi, eğitimi, statüsü ve sosyal konumu için yapılacak düzenlemelerin belirlenmesi ve yönlendirilmesi için mesleğin topluma tanıtılması, tutum ve algılamının meslek yararına değiştirilmesi açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

AMAÇ

Tanımlayıcı tipteki bu araştırma; üniversite öğrencilerinin ideal kariyer olarak hemşirelik mesleğini algılamaları nasıldır? sorusundan yola çıkılarak, üniversite öğrencilerinin ideal kariyer olarak hemşirelik mesleğini algılamalarını ve bu algıyı etkileyen bazı değişkenleri belirlemek amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma; İzmir'de bir devlet üniversitesinde eğitim gören üniversite öğrencileri ile 2007-2008 yılında yürütüldü. Araştırma evrenini, üniversite kampüsü bünyesindeki farklı fakültelerde/yüksekokullarda hemşirelik lisans eğitimi dışında eğitim gören öğrenciler oluşturdu. Araştırmada olasılıksız örnekleme yöntemiyle rastgele seçilen ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 808 öğrenci örnekleme grubunu oluşturdu. Veriler, 2007-2008 eğitim ve öğretim döneminde hemşirelikte araştırma süreci dersine devam eden öğrenciler tarafından, üniversite kampüsünde öğrencilerin yoğun olarak buldukları kantin ve kafeteryalarda yüz yüze görüşme tekniği ile toplandı.

Araştırmada, araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda geliştirilen anket formu ve "İdeal kariyer olarak hemşirelik mesleği ölçeği" olmak üzere iki form kullanılmıştır (Kohler ve Edwards 1990, May ve ark. 1991, Özsoy 2000). Formda; öğrencilerle ilgili sosyodemografik bilgiler; yaş, cinsiyet, yaşadıkları yer, fakülte, sınıf, anne ve baba eğitim durumu, hemşire bir akrabaya sahip olma, yaşamı boyunca en az bir kez sağlık sorunu nedeniyle hemşireyle iletişime girme ve hemşire ile iletişime girme sonucunda hemşireliğe bakış açısında değişiklik ile ilgili 10 soru yer almıştır.

May, Austin ve Champion (1991) tarafından Sigma Theta Tau derneği için geliştirilen “İdeal Kariyer Olarak Hemşirelik Mesleği Ölçeği”, beşli likert yapıda 17 maddeden oluşmaktadır (5=çok katılıyorum, 1=hiç katılmıyorum). Ölçeğin toplam puan ortalamasının yükselmesi, hemşirelik mesleğinin ideal kariyer olarak sahip olması beklenen özelliklere ilişkin, toplumun/bireylerin değerlendirmesinin yüksek olduğunu gösterir. Özgün ölçeğin Cronbach alfa değeri .81’dir. Ölçek, ilk olarak Bayık ve Duman (2003) tarafından kullanılmış olup, Cronbach alfa değeri 0,82 bulunmuştur (Bayık ve Duman 2003). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,73 bulunmuştur.

Veriler SPSS 16.0 paket programı ile; tanımlayıcı istatistikler (sayı, yüzde), t testi, varyans ve Kolomogorov-Smirnov testleri ile analiz edildi. Örneklem normal dağılım gösterdiği belirlendi. (Kolomogorov-Smirnov=0.19, $p>0.05$).

“İdeal Kariyer Olarak Hemşirelik Mesleği Ölçeği”nin kullanımını için, Sigma Theta Tau derneği’nden mail yoluyla yazılı izin alındı. Ayrıca, araştırmaya katılan öğrencilere araştırma hakkında açıklamalar yapıldıktan sonra sözel onamları alınmıştır. Veriler öğrencilerin isimleri alınmadan, anonim olarak toplandı.

Bu araştırmanın katılımcılarını, ülkemizdeki tek bir üniversitedeki çeşitli fakültelerde öğrenim gören gönüllü öğrencilerin oluşturması nedeniyle sonuçların sadece bu gruba genellenebilir olması araştırmanın sınırlılığıdır.

BULGULAR VE YORUM

Çoğunluğu kız olan (%58.8) öğrencilerin, yaşları 17-26 arasında değişmekte ve yaş ortalaması 21.37 ± 1.91 ’dir. Öğrencilerin %57.3’ünün en uzun süre kentlerde, % 41.8’inin kırsal bölgede yaşadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin %55.8’inin anneleri, %33.9’unun babaları ortaöğretim mezunu olarak saptandı.

Öğrencilerin %62.9’u “hemşire” bir akrabası olduğunu bildirmiştir. Öğrencilerin %85.1’i yaşamı süresince en az bir kez, herhangi bir sağlık sorunu nedeni ile “hemşire” ile iletişime girdiğini belirtmiştir. Bu iletişimi yaşayan öğrencilerin hemşirelik mesleğine ilişkin önceki bakış açısında bir değişiklik olup olmadığı sorgulandığında, öğrencilerin %36.6’sı bakış açısında olumlu yönde, %16.1’i ise olumsuz yönde bir değişiklik olduğunu belirtmiştir.

Öğrencilerin “İdeal Kariyer Olarak Hemşirelik Mesleği” ölçek maddelerine verdikleri yanıtların madde puan ortalamalarının önemsenme derecesine göre büyükten küçüğe doğru sıralı dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur. Madde puan ortalamaları 4.25 ile 2.21 arasında değişmekte olup, ölçek toplam puan ortalaması 3.23 ± 0.56 ’dır. Katılımcıların hemşireliği “ideal kariyer” olarak algılamasında önemli bulunan ve madde puan ortalaması en yüksek beş madde sırasıyla; “bakım verme, üniversiteye gitme, el becerisi, iş yoğunluğu, çok çalışma” ile ilgilidir. Ölçek madde puan ortalaması en düşük beş madde ise sırasıyla; “güç kazandırma, kişinin kendi kararlarını kendisinin alması, yüksek derece/mevki sağlama, çok para kazandırma, lider olma” ile ilgilidir.

Tablo 1. Üniversite Öğrencilerinin “İdeal Kariyer Olarak Hemşirelik Mesleği” Ölçek Maddelerine Verdikleri Yanıtların Madde Puan Ortalamalarına Göre Dağılımı (n=808)

Maddeler	Mean	SD
Hemşirelik mesleği “.....” bir meslektir		
Bakım vermeyi sağlayan	4,25	,95
Üniversiteye gitmeyi gerektiren	4,00	1,18
El becerisi gerektiren	3,99	1,15
İş yoğunluğu fazla olan	3,97	1,21
Çok çalışmayı gerektiren	3,92	1,24
Çok bilgi birikimi gerektiren	3,44	1,41
İleri teknoloji ile çalışmayı gerektiren	3,37	1,31
Zihinsel becerileri kullanarak çalışmayı gerektiren	3,27	1,31
Her zaman bir işe sahip olmayı garantileyen	3,26	1,43
Takdir edilen	3,08	1,42
Toplumda saygı gören	3,02	1,43
Güvenli bir yerde çalışmaya fırsat veren	3,02	1,41
Güç kazandıran	2,92	1,41
Kişinin kendi kararlarını kendisinin vermesine fırsat veren	2,46	1,34
Yüksek dereceler sağlayan	2,44	1,35
Çok para kazandıran	2,36	1,32
Lider olmayı sağlayan	2,21	1,24
Ölçek puan ortalaması	3.23	0.56

Tablo 2’de üniversite öğrencilerinin “İdeal Kariyer Olarak Hemşirelik Mesleği” ölçek puan ortalamasının sosyodemografik özelliklerine göre dağılımı sunulmuştur. Tablo 2 incelendiğinde; hemşire yakını olan öğrencilerin hemşirelik mesleği algılarının yakını olmayanlara göre daha olumlu yönde olduğu görülmektedir (3.35 ± 0.53). Benzer şekilde, yaşam boyu en az bir kez hemşire ile karşılaşarak iletişime girme durumuyla öğrencilerin mesleğe bakışı açılarındaki değişime göre ölçekten alınan madde puan ortalamaları değerlendirildiğinde; gruplar arasında fark saptanmıştır ($p < 0.01$). Bu fark, iletişim sonucunda bakış açısında olumlu değişiklik

oluşan öğrencilerden kaynaklanmaktadır (post-hoc test Tukey $p=0.002$) (Tablo 2). Yaş grubu ($t=0.276$, $p=0.782$), cinsiyet ($t=0.222$, $p=0.825$), yaşadıkları yer ($t=1.217$, $p=0.224$), yaşamı boyunca en az bir kez sağlık sorunu nedeniyle hemşireyle iletişime girme ($t=0.699$, $p=0.485$), anne eğitim durumu ($F=1.500$, $p=0.213$), baba eğitim durumu ($F=1.218$, $p=0.302$) gibi sosyodemografik özelliklere göre madde puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0.05$) (Tablo 2).

Tablo 2. Üniversite Öğrencilerin "İdeal Kariyer Olarak Hemşirelik Mesleği" Ölçeği Puan Ortalamalarının Sosyodemografik Özelliklere Göre Dağılımı

Sosyodemografik Özellikler	Kariyer olarak hemşirelik mesleği ölçeği			
	N %	X SD	F/t	p
Yaş grupları 17-21 22-26	436 (53.9) 372 (46.1)	3.24 (0.54) 3.23 (0.57)	$t=0.276$	$p=0.782$
Cinsiyet Kız Erkek	475 (58.8) 333 (41.2)	3.24 (0.57) 3.23 (0.54)	$t=0.222$	$p=0.825$
Yaşadıkları yer Kentsel bölge Kırsal bölge	470 (58.2) 338 (41.8)	3.21 (0.53) 3.26 (0.59)	$t=1.217$	$p=0.224$
Hemşire bir yakınının olması Evet Hayır	300 (37.1) 508 (62.9)	3.35 (0.53) 3.17 (0.57)	$t=4.496$	$p=0.000^*$
Sağlık sorunu nedeni ile hemşire ile iletişime girme Evet Hayır	688 (85.1) 120 (14.9)	3.24 (0.56) 3.20 (0.54)	$t=0.699$	$p=0.485$
Fakülte Eğitim Bilimleri Sağlık Bilimleri Sosyal Bilimler Fen Bilimleri Cevapsız	196 (23.3) 188 (23.0) 186 (24.3) 56 (6.9) 182 (22.5)	3.26 (0.55) 3.21 (0.59) 3.24 (0.54) 3.10 (0.60) 3.25 (0.50)	$F=1.268$	$p=0.285$
Sınıf Hazırlık 1.sınıf 2.sınıf 3.sınıf 4 ve üzeri	66 (8.2) 177 (22.0) 277 (34.3) 190 (23.6) 96 (11.9)	3.14 (0.54) 3.16 (0.54) 3.25 (0.53) 3.33 (0.55) 3.23 (0.56)	$F=1.971$	$p=0.097$
Anne eğitim durumu Okuma yazma bilmeyen Ortaöğretim Lise Yüksekokul/Üniversite	32 (4.0) 451 (55.8) 194 (24.0) 131 (16.2)	3.20 (0.53) 3.22 (0.54) 3.20 (0.62) 3.33 (0.52)	$F=1.500$	$p=0.213$

Baba eğitim durumu				
Okuma yazma bilmeyen	5 (0.6)	3.08 (0.54)	F=1.218	p=0.302
Ortaöğretim	274 (33.9)	3.21 (0.56)		
Lise	273 (33.8)	3.21 (0.58)		
Yüksekokul/Üniversite	256 (31.7)	3.29 (0.54)		
En az bir kez sağlık sorunu nedeniyle iletişim sonucunda hemşireliğe ilişkin önceki bakış açısında değişiklik				
Olumlu	296 (36.6)	3.42 (0.52)	F=31.780	p=0.000*
Olumsuz	130 (16.1)	3.00 (0.49)		
Değişiklik olmadı	382 (47.3)	3.17 (0.56)		

*p<0.001

TARTIŞMA

Meslek toplumsal gelişmeyi etkilediği gibi, toplum dinamiği de mesleklerin daha mükemmelere doğru gelişmesinde belirleyici bir faktördür. Hemşirelik, gelişen toplum içindeki toplumsal rolünü yeniden gözden geçirerek eğitimine dinamik yön veren bir meslektir (Dereli ve Demir 1997). Hemşirelik mesleğinin gelişmesini, toplumun mesleği tanınması, destek olması ve aynı zamanda hemşirenin hizmeti sunmadaki başarısı da etkilemektedir (Kemer ve Silva 2007).

Bu araştırmada; ölçekten elde edilen toplam puan ortalaması "kararsızım" ifadesiyle örtüşmekte olup (3.23±0.56), hemşirelik mesleğinin ideal kariyer olarak sahip olması beklenen özelliklere ilişkin, toplumun/bireylerin değerlendirmesinin net olmadığını düşündürmüştür. Üniversite öğrencilerine göre ideal bir kariyer olarak hemşirelik mesleği; bakım verme, üniversiteye gitme, el becerisi, iş yoğunluğu ve çok çalışma özellikleri ile tanımlanmış ve algılanmıştır. May ve arkadaşlarının (1991) çalışmasında kariyer olarak hemşirelik denildiğinde ilk akla gelen özellikler sırayla; çok çalışma, iş yoğunluğu, bakım verme, zihinsel becerileri kullanarak çalışma, el becerisi olmuştur. Cohen ve arkadaşlarının (2004) çalışmasında, hemşirelik için düşünülen ilk dört özellik sırayla; bakım verme, çok çalışma, zihinsel becerileri kullanarak çalışma, üniversiteye gitme olarak sıralanmıştır. Çalışma bulguları değerlendirildiğinde; toplumda, kariyer olarak hemşireliği tanımlamada akla gelen ilk ifadelerin bakım verme ve iş yoğunluğu olduğu görülmektedir.

Bu bulguyu destekler şekilde; Özsoy'un (2000) Türk toplumunda yürüttüğü çalışmada, katılımcılar hemşirelik bakımının hastaların iyileşmesinde yaşamsal önem taşıdığını (%87.4) ifade etmişlerdir. Kotzabassaki ve arkadaşlarının (2003) çalışması ile Cohen ve arkadaşlarının (2004) çalışmasında da ilk madde, "bakım verme" olarak bildirilmiştir. Bu çalışmanın bulguları literatür ile benzerlik göstermektedir.

Ülkemizde ve diğer ülkelerde, pek çok çalışma bulgusu hemşirelerin iyi eğitilmiş olmaları konusunda sonuçları ortaya koymuştur (Hemsley-Brown 1999, Ekinci ve ark. 2014, Kohler ve Edwards 1990, May ve ark. 1991, Rossiter ve ark. 1999, Stevens ve Walker 1993, Özsoy 2000, Tan ve ark. 2007). Ancak ülkemizde farklı düzeyde eğitim almış hemşireler bireylere sağlık hizmeti sunmaktadır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2014). Bu

araştırmada üniversite öğrencileri hemşireliği, "üniversiteye gitmeyi" gerektiren bir meslek olarak algılamaktadırlar. Öğrencilerin, hemşireliği üniversite düzeyinde eğitim gerektiren bir kariyer olarak algılamaları ve tanımlarında, üniversite tanıtım kataloglarından edindikleri bilgilerin etkisi olabileceği düşünülmüştür. Ekinci ve arkadaşlarının (2014) üniversite öğrencileri ile yürüttükleri çalışmada, öğrencilerin %63.3'ü, hemşirelerin lisans düzeyinde, %20.4'ü lisansüstü düzeyde eğitim alması gerektiğini ifade etmiştir. Stoltenberg'in (2004) Amerika-Texas'ta üniversite öğrencileri ile yürüttüğü bir çalışmada; erkeklerin %43.13'ü ve kızların %62.32'si hemşireliğin yüksek lisans düzeyinde, erkek öğrencilerin %27.0'ı, kızların %36.9'u doktora düzeyinde eğitim alması gerektiği yönünde görüş bildirmiştir.

Öğrenciler hemşireliği el becerisi gerektiren ve iş yoğunluğu fazla olan bir kariyer olarak algılamakta olup, bu bulgu literatür ile benzer bulunmuştur (Ekinci ve ark. 2014, May ve ark. 1991, Tan ve ark. 2007). Ekinci ve arkadaşlarının (2014) yürüttükleri çalışmada; öğrenciler "Sizce hemşire ne iş yapar?" sorusuna, "Hekimin söylediklerini yapar" (%56.0), "İğne yapar, tansiyon ölçer (%37.0)" cevabını vermiştir. Tan ve arkadaşlarının (2007) çalışmasında, katılımcıların yarısına göre hemşire "iğne yapan ve tansiyon ölçen kişi" olarak tanımlanmıştır. May ve arkadaşlarının (1991) çalışmasında; öğrenciler tarafından ideal kariyer olarak hemşirelik, el becerisi gerektiren ve iş yoğunluğu olan bir meslek olarak algılanmıştır. Bu bulgular, gençlerin ve toplumun hemşireliği teknik becerilerle donanmış bir meslek olarak algıladığı sonucunu desteklemektedir. Bununla birlikte, doğası gereği teknik beceri gerektiren bir mesleğin, yükseköğretimle profesyonel kimlik kazanmasının gereği de açıktır.

"Çok çalışma" üniversite öğrencileri tarafından hemşirelik mesleği için olumlu algılanan bir ifadedir. Ancak bu noktada hemşirelik denince akla gelen "çok çalışma"nın fiziksel yoğunluğunun yanı sıra yaratıcılık ve bilgileri bir araya getirmeyi de gerektiren bir meslek olarak da toplumca algılanması gereklidir. Çok çalışmak, toplum tarafından olumsuz olarak da algılanabilir. Tan ve arkadaşlarının (2007) üniversite öğrencilerinin hemşireliğe bakışı konulu çalışmada, erkek öğrencilerin %58'inin ileride hemşire olan bir kadınla ile evlenmeyi düşünmedikleri saptanmıştır. Evlenmeyi düşünmeyen bu öğrencilerin tercihlerinde; %47'sinin işin nöbetli olması, %37'sinin mesleğin çalışma koşullarının kötü olması etkili bulunmuştur.

Bu araştırmada, "Güvenli bir yerde çalışma, çok bilgi birikimi, ileri teknoloji ile çalışma, zihinsel becerileri kullanarak çalışma, her zaman bir işe sahip olma, takdir edilme, toplumda saygı görme" gibi ifadelerle yönelik öğrencilerin puan ortalamasının 3'ün üzerinde olduğu saptanmıştır. Literatürde; hemşirelik ve ideal kariyer kıyaslamasının yapıldığı çalışmalarda; saygı görme, takdir edilme ve çok para kazanma gibi kavramların puan ortalamalarının hemşirelik için 3'ün üzerinde olduğu, ancak söz konusu ideal kariyer olduğunda bu kavramlar için ortalamanın 4'ün üzerine yükseldiği saptanmıştır (May ve ark. 1991, Palumbo ve ark. 2008, Tomey ve ark. 1996). May ve arkadaşlarının (1991) çalışmasında; ideal kariyer olarak hemşirelik için sadece "saygı görme" ve "takdir edilme" kavramlarının puan ortalamaları 3'ün altında bulunmuştur. Tomey ve arkadaşlarının çalışmasında (1996), hemşirelik eğer ideal bir kariyer ise; daha çok saygı görmeli, takdir edilmeli, daha çok para kazanılmalı

şeklindeki katılımcı ifadeleri bildirilmiştir. Benzer şekilde Palumbo ve arkadaşlarının (2008) çalışmasında da, sağlıkla ilgili altı kariyer ile ideal kariyer algısı sorgulanmış olup; hemşirelik, laborantlık, eczacılık, fizyoterapistlik ideal bir kariyere kıyasla daha az saygı gören ve takdir edilen bir meslek olarak yorumlanmıştır. Kemer ve Silva'nın (2007) çalışmasında, hemşireliğin prestijden uzak bir kariyer olarak algılandığı bildirilmiştir. Aynı çalışmada profesyonel hemşire figürü doktorun gölgesi olarak tanımlanmıştır. Bu çalışmada öğrencilerin hemşireliği saygı gören bir meslek olarak görmeleri sevindiricidir.

Bu çalışmada, birçok üniversite öğrencisine göre hemşirelik her zaman bir işe sahip olmayı garantileyen bir meslek olarak algılanmıştır. Kotzabassaki ve arkadaşlarının (2003) Yunanistanda lise öğrencileriyle yürüttükleri çalışmasında, öğrencilerin hemşireliği düşük gelirli ve iş güvencesi olmayan bir meslek olarak algıladıkları bildirilmiştir. Palumbo ve arkadaşlarının (2008) Amerika'da yürüttükleri çalışmada, sağlıkla ilgili altı kariyer içinde sadece hemşirelik, iş güvencesi olan ideal bir kariyer olarak algılanmıştır. Türkiye'de hemşirelik mesleği diğer mesleklere kıyasla iş bulma imkanı daha kolay olan bir meslektir. Bununla birlikte, günümüzde kamu sektöründe istihdamın azalması, özel sektörün payının giderek artması söz konusu olup, özel sektör olduğunda da iş güvencesinden söz etmek mümkün olmamaktadır.

Üniversite öğrencilerine göre; "hemşirelik mesleği güvenli bir yerde çalışmaya fırsat veren bir meslek" olarak algılanmıştır. Stoltenberg'in (2004) çalışmasında benzer şekilde, erkeklerin %35.0'nun ve kadınların %42.34'ünün hemşirelerin güvenli bir alanda çalıştıklarını düşündüğü bildirilmiştir. Ancak May ve arkadaşlarının (1991) çalışmasında ise katılımcılar, hemşireliği AIDS gibi bulaşıcı hastalıklar nedeniyle güvensiz ve korku yaratan bir meslek olarak algıladıklarını bildirmişlerdir.

Bu çalışmada hemşirelik; "güç, otonomi, yüksek dereceler/mevkiler, çok para kazanma, lider olma" gibi kavramlarla örtüşmeyen meslek olarak algılanmıştır. Benzer şekilde May ve arkadaşlarının (1991), ve Cohen ve arkadaşlarının (2004) çalışmalarında, "güçlü olma" hemşirelik mesleği için akla gelen son özellik olarak tanımlanmıştır (May ve ark. 1991). Kotzabassaki ve arkadaşlarının (2003) çalışmasında, lise öğrencileri hemşirelerin karar vermede otonomisinin olmadığını, liderliğinin ve gücünün olmadığını ifade etmişlerdir. "Güçlü olma" ve "lider olma" kavramlarının ideal bir meslek olarak hemşirelikle ilişkilendirilmeyişi toplumun bu kavramları yeterince algılamaması ile ilişkili olabilir. Ayrıca algılar gözlem, bilgi ve deneyimlerden etkilenir. Belkide güç toplumda, olumsuz olarak algılanmakta ve gücün kötüye kullanımı ile ilişkilendirilmektedir. Ya da bir algı lider/güç sahibi kişi sorumluluğunun az olması ile ilişkilendirilmiş olabilir. Günümüzde bile toplumun hemşirelik mesleğini çok iyi tanımadığı ve mesleğin kıdem pozisyonlarına ilişkin bilinçsiz olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin hemşireleri çalıştıkları ortamda gözlememiş olmaları, meslek ile ilgili yeterli bilgi sahibi olmamaları yanı sıra henüz önemli sağlık sorunları ile karşılaşmamış olmaları, sağlığın öneminin farkında olmamaları gibi nedenlerinde bu algıda etkili olabileceği düşünülmektedir.

Yaş grubu, cinsiyet, yaşadıkları yer, yaşamı boyunca en az bir kez sağlık sorunu nedeniyle hemşireyle iletişime girme, anne ve baba eğitim durumları gibi

sosyodemografik özelliklerin, öğrencilerin hemşirelik mesleğini algılamalarında etkili olmadığı saptanmıştır. Bu çalışmada, hemşire yakını olan bireylerin, hemşirelik algılarının olmayanlara göre daha pozitif olduğu belirlenmiştir. Ancak bazı çalışmalarda da bireylerin hemşire bir yakına/akrabaya sahip olmasının, hemşireliği profesyonel bir meslek olarak algılamasında etkili olmadığı bildirilmiştir (Bayık ve ark. 1999, Çoşkun ve ark. 1992, Donelan ve ark. 2008, Özsoy 2000). Yaşamı süresince en az bir kez herhangi bir sağlık sorunu nedeni ile hemşire ile iletişime giren bireylerin hemşireliği daha olumlu algıladıkları (Çoşkun ve ark. 1992; Stevens ve Walker 1993, Tan ve ark. 2007) saptanmıştır. Al-Kandari ve Lew çalışmasında (2005), lise öğrencilerinin %35.00'ünün hastane ziyaretleri ile hemşireliğe ilişkin bilgi sahibi olduklarını ifade ettiklerini bildirmişlerdir. Benzer şekilde bu çalışmada da, yaşamı süresince en az bir kez sağlık sorunu nedeniyle bir hemşire ile iletişime giren öğrencilerin mesleğe bakış açılarında pozitif değişiklik olduğu saptanmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tanımlayıcı çalışmadan elde edilen bulgular; Türkiye'de son 20 yılda hemşireliğin bilimselleşme yolundaki çabalarıyla paralel olarak meslek imajının genç kuşak tarafından nasıl algılandığını ortaya koymakta ve literatürdeki çalışmalarla karşılaştırma olanağı sunmaktadır.

Genç kuşağı temsil eden üniversite öğrencilerinin, ideal bir kariyer olarak hemşirelik mesleğini "bakım verme" kavramıyla algıladıkları, ancak hemşireliği "güçlü ve lider olma" gibi kavramlarla örtüşen bir meslek olarak algılamadıkları belirlenmiştir. En az bir kez sağlık sorunu nedeniyle hemşirelerle iletişime girme ya da hemşire bir yakının olması durumları bu algıyı etkileyen olumlu faktörlerdir. Çalışma bulguları, gençlerin hemşireliği profesyonel bir meslek olarak tam olarak tanımadığını ortaya koymuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda; hemşirelik okulları tarafından, ilköğretim yaş grubundan itibaren öğrencilere eğitim sisteminin içinde, hemşireliğin meslek olarak tüm yönleriyle tanıtımının yapılması önerilebilir. Bu tanıtım profesyonel bir meslek olarak görev, yetki ve sorumlulukları kadar; mesleğin ilginç yanlarını, yararlılıklarını, becerilerini, zorluklarını ve mesleki mücadeleyi de içermelidir. Aynı zamanda hemşireliğin gelişimi için klinik uzmanlıkları kapsamındaki yetki ve sorumlulukları da anlatılmalıdır. Bu girişimler mesleğin statüsünün yükselmesini, bakım verici mesleklere eğilimi olanların mesleği daha cazip/ilgi çekici bulmalarını sağlayabilir. Meslek üyelerinin liderlik yönünü, akademik ve terfi olanaklarını, otonomi ve bilgi birikimi özelliklerini ortaya koyan araştırma sonuçlarının toplumla paylaşılması ve toplumun sorunlarına çözüm getiren araştırmaların planlanması hemşireliğin ideal bir meslek olarak algılanmasını destekleyecek girişimler olarak değerlendirilirken, konuyla ilgili yapılacak araştırmalarda bu noktaların göz önünde bulundurulması önerilebilir.

KAYNAKLAR

Al-Kandari F, Lew I. Kuwaiti high school students' perceptions of nursing as a profession: implications for nursing education and practice. *J of Nurs Edu* 2005; 44(12): 533-39.

- Atay M. Eğitimin hemşirelik hizmeti üzerine etkisi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 1996; 12(2): 95-101.
- Aytaç S. Çalışma yaşamında kariyer yönetimi planlaması gelişimi ve sorunları. 2.Baskı, Ezgi Kitapevi, Bursa: 4.Nokta Matbaacılık, 2005. 9.
- Bacon K, Mackenzie KE, Mckendrick J. Tomorrow's nurses?. Nurs Standard 2000; 14 (32): 31.
- Bayık A, Duman Z. Üniversite kız öğrencilerinin ideal kariyer olarak meslek seçimi ve kariyer seçimi olarak hemşirelik mesleğine bakış açıları. Yayınlanmamış Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu; 2003.
- Bayık A, Durmuş H, Uysal A Lise son sınıf kız öğrencilerin hemşirelik mesleğini seçme ve bu mesleğe ilişkin görüşlerinin incelenmesi. VII. Ulusal Hemşirelik Kongresi, 22-24 Haziran, Erzurum, 1999. 390-394.
- Cohen J, Palumbo MV, Rambur B, Mongeon J. Middle school students' perceptions of an ideal career and a career in nursing. J of Profes Nurs 2004; 20(3): 202-210.
- Coşkun A, Karanisoğlu H, Tekin N, Hotun N. Üniversite öğrencilerinin hemşirelik mesleğini algılayış biçimleri. III. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu, 24-26 Haziran 1992, Sivas. 838-43.
- Dereli N, Eşer İ. Hasta Ziyaretçilerinin Hemşire Ve Hemşirelik Mesleğini Algılama Durumları, IV. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, 1995, Ankara. 57.
- Donelan K, Buerhaus P, Desroches C, Dittus R, Dutwin D. Public relations of nursing careers: the influence of the media and nursing shortages. Nursing Economics 2008; 26(3): 143-165.
- Emiroğlu ON. Perceptions of health care personnel and public on image of nursing. Hemşirelik Araştırma Dergisi 2000;1: 9-18.
- Ekinci M, Dikici İC, Derya M, Andsoy II, Dinç S, Şahin AO. Mühendislik bölümünde öğrenim gören erkek öğrencilerin erkek hemşirelere karşı bakış açıları. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2014; 3(1):632-645.
- Herr EL, Cramer SH, Niles SG. Career guidance and counseling: through the lifespan (6th ed.), Boston: Pearson Education Inc, 2004. 4.
- Karakuş A, Karadağ N, Birgili A. Lise son sınıf kız öğrencilerinin hemşirelik mesleğine bakış açıları ile mesleği tercih etme durumları. Hemşirelik Forumu Dergisi Ocak-Şubat 2005; 16-24.
- Keogh B, O'lynn C. Gender Based Barriers For Male Student Nurses In General Nursing Education Programs: an Irish Perspective. In: O'Lynn, C.E., Tranbarger, R.E. (Eds.), Men in Nursing: History, Challenges and Opportunities. Springer Publishing Company, New York, 2006. 193-204.
- Kohler P, Edwards T. High School Students' Perceptions of Nursing as a Career Choice. J of Nurs Edu 1990; 29: 26-30.
- May E.F, Champion V, Austin KJ. Public Values and Beliefs Towards Nursing as a Career. J of Nurs Edu 1991; 30(7): 303-310.
- Rossiter JC, Yam B. Promoting the nursing profession: the perception of non-english-speaking background high school students in Sydney, Australia. International J of Nurs Pract 1998; 4(4): 213-219.
- Seago JA, Spetz J, Alvarado A, Keane D. The nursing shortage: is it really about image?. J of Healthcare Management 2006; 51(2): 96-110.
- Stoltenberg K. Perceptions Surrounding Men in Nursing. Erişim tarihi:15.06.2015 juns.nursing.arizona.edu/articles/.../men%20in%20nursing.pdf.
- Stevens K, Walker E. Choosing a Career: why not nursing for more high school seniors?. J of Nurs Edu 1993; 32(1): 13-17.

- Özsoy S. Toplumda hemşirelik imajının belirlenmesi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 2000;16(2-3): 1-19.
- Takase M, Kershaw G, Burt L. Does public image of nursing matter?. J of Professional Nurs 2002; 18(4): 196-205.
- Tan M, Zengin E, Oksaş M, Yıldız Ö, Yuncu S, Şentürk Ö. Üniversite öğrencilerinin hemşireliğe bakış açıları. IV. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi, 5-6 Mayıs, Ordu, 2005. 91.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. Sağlık eğitimi ve sağlık insan gücü raporu 2014, Erişim tarihi: 26.05.2015, <http://www.saglik.gov.tr/TR/belge/1-32644/turkiyede-saglik-egitimi-ve-saglik-insangucu-durum-rapo-.html>
- Tomey A.M, Schwier B, Martucke N, May F. Students' perceptions of ideal and nursing career choices. Nurs Outlook 1996; 44: 27-30.
- Tzeng HM. Testing a conceptual model of the image of nursing in Taiwan. International J of Nurs Studies 2006; 43: 755-765.
- Nikbakht NA, Emami A. Perceptions of nursing practice in Iran. Nurs Outlook 2006;54: 320-327.
- Hemsley-Brown JV. College choice: perceptions and priorities. Educational Management and Administration 1999;27(1): 85-98.
- Palumbo MV, Rambur B, Mcintosh B, Naud S. Perceptions of an ideal career versus perceptions of six health careers. Journal of Allied Health 2008; 37(1): 8-16.
- Tortumluoğlu G, Akyıl R, Karanlık A, Aldaç R, Turaneri E, Yılmaz A. Erzurum ilindeki bireylerin hemşireler ile ilgili görüş ve beklentileri. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2005; 8(1):10-19.
- Sis Çelik A, Pasinlioğlu T, Kocabeyoğlu T, Çetin S. Hemşirelik mesleğinin toplumdaki imajının belirlenmesi. F Nightingale Hemşirelik Dergisi 2013; 21(3): 147-153.